

Torsdagen den
30 mars 1978

Torsdagen den 30 mars

Kl. 19.30

*Anslag till vägvä-
sendet, m. m.*

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

§ 1 Anslag till vägväsendet, m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om trafikutskottets betänkande 1977/78:11.

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Herr talman! FN:s Europakommissions landtransportkommitté antog år 1975 ett förslag till nytt avtal om internationella huvudtrafikleder. Detta var avsett att ersätta den nu gällande deklARATIONEN från 1950. Sverige reserverade sig då mot kommitténs beslut. Kommitténs förslag har för undertecknande överlämnats till medlemsländerna. Sverige har dock ännu inte anslutit sig till överenskommelsen.

Enligt vad länsstyrelserna i K-, M-, L- och H-län erfarit skulle riksväg 15 i enlighet med förslaget inte ingå i det framtida nätet av Europavägar. Då Sverige ansluter sig till överenskommelsen är det lämpligt att samtidigt också pröva vilka vägar som bör klassificeras som Europavägar. En förändring av riksväg 15 till Europaväg skulle vara av stor betydelse för samhällsutvecklingen i de södra och sydöstra delarna av landet. Från sysselsättnings- och regionalpolitisk synpunkt är det av stort värde att en ort ligger vid en Europaväg – speciellt när det gäller export till och kundbesök från andra länder.

Det är lätt att nere i Sydeuropa följa samma vägnummer och på Sverigekartan hitta fram till sin bestämmelseort. Den sydöstra delen av Sverige med Blekinge, Öland och Gotland innefattar ett område som från turistisk synpunkt genomgående är mycket sevärt. Den internationella medvetenheten om detta, vilken i hög grad förstärkts genom Ölandsbronns tillkomst, har bidragit till att utländska turister i allt större omfattning sökt sig till denna landsända.

I trafikutskottets betänkande, som vi nu behandlar, har min och min medmotionär Eric Rejdnells motion 1977/78:579 tillstyrkts. Det är mycket glädjande, och förhoppningsvis kommer kommunikationsministern och regeringen att också tillstyrka hemställan att riksväg 15 på sträckan Malmö–Kristianstad–Karlskrona–Kalmar–Oskarshamn–Visby klassificeras som Europaväg. Länsstyrelserna i de fyra berörda länen har sedan 1967 verkat för detta, men har av den socialdemokratiska regeringen åren 1970, 1973 och 1975 fått avslag på sina framställningar.

Med den positiva behandling vår motion fått i trafikutskottet är det säkert, herr talman, goda utsikter för att inte hela sydöstra Sverige hamnar utanför

det internationella huvudtrafiknätet. För detta vill jag framföra min och min medmotionärs tillfredsställelse med ett för de berörda länen värdefullt beslut av trafikutskottet.

I detta anförande instämde Eric Rejdnell (fp).

ARNE BLOMKVIST (s):

Herr talman! Jag hade för några dagar sedan i en debatt med kommunikationsministern möjlighet att diskutera en för bl. a. Vänerkommunerna i Skaraborgs län väsentlig trafikpolitisk fråga. Det gällde de av SJ beslutade tågindragningarna på bandelen Gårdsjö-Vara. Enligt min mening fanns det då mycket goda skäl för att kritisera kommunikationsministern för hans inställning till dessa tågindragningar. Men, herr talman, när riksdagen i dag behandlar trafikutskottets betänkande nr 11, och därmed också motionen 461, har jag och mina medmotionärer all anledning att uttala vår tillfredsställelse över kommunikationsministerns uttalande under dagens debatt i en annan för bl. a. denna del av vårt land viktig trafikpolitisk fråga.

I motionen har nämligen jag och mina medmotionärer föreslagit att kanal- och insjöfarten inte skall belastas med högre kostnader än trafiken på kusthamnarna. Mot denna bakgrund är vi självfallet mycket tillfredsställda med kommunikationsministerns meddelande att regeringen under innevarande år kommer att föreslå riksdagen att slopa de särskilda passageavgifterna för godstransporterna till Vänern och Mälaren. Jag vill gärna säga att detta självfallet också gäller regeringens beslut att avsätta resurser till särskilda rabatter till dess avgifterna vid Trollhätte kanal helt kommer att slopas.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här har sagt ber jag att få yrka bifall till reservationen 4.

ÅKE GILLSTRÖM (s):

Herr talman! I motionen 1977/78:577 har jag åter pekat på behovet av upprustning av vägnätet i norra Gävleborgs län, speciellt i den del som gäller Nordanstigs kommun, förutvarande Hassela kommun.

Under hösten besökte trafikutskottet den här delen av länet och fick då tillfälle att tala med representanter för de områden som behandlas i motionen. Jag skall den här gången inte trötta kammarens ledamöter med att räkna upp alla uppvaktningar, skrivelser och andra åtgärder sedan 1950, då man började tycka att vägen mellan Hassela och Sundsvall var erbarmligt dålig.

Tyvärr har ju under alla de år som gått sedan dess, dvs. ungefär ett kvarts sekel, inte särskilt mycket annat skett än ett lappande av den här vägen. Det är naturligtvis en väg som i de stora sammanhangen inte har så stor betydelse, men det kan för befolkningen i den här delen av Gävleborgs län, och kanske framför allt med tanke på de få sysselsättningstillfällen man har, vara av utomordentlig vikt att ett gott vägnät upprätthålls.

Det har ibland ifrågasatts om den här vägen har lämnats utanför enbart av det skälet att den sträcker sig inte bara inom Gävleborgs län utan också inom Västernorrlands län. Det har också sagts att den skulle vara av mindre

betydelse för Västernorrlands län än för Gävleborgs län, vilket då skulle vara ett skäl till att länsstyrelserna prioriterat olika i sina vägplaner. Länsstyrelsen i Gävleborgs län utelämnade därför helt drastiskt den här vägen i sin senaste flerårsplan med motiveringen att man rent principiellt måste lösa frågan om hur man bör förfara när vägar sträcker sig över två eller flera län.

Med anledning härav ställde jag för en kort tid sedan en fråga till kommunikationsministern och fick svar den 7 mars. I svaret sade statsrådet bl. a. följande:

”För att bl. a. tillgodose kravet på samordning över länsgränserna skall emellertid vägverket yttra sig över länsstyrelsens plan innan denna fastställs. I det fall länsstyrelsen och vägverket inte är överens om planen prövas denna av regeringen. Mot bakgrund av detta anser jag inte att några särskilda åtgärder krävs för att samordna länens flerårsplaner.”

Svaret tyder kort och gott på att den här typen av väg i fortsättningen inte bör ställas utanför vägplaneringen enbart av det skälet att det finns två länsstyrelser inblandade. Däremot var ju statsrådet, som sagt, inte benägen att vidta några särskilda åtgärder för att samordna de här två länens flerårsplaner. Även om jag inte fått motionen bifallen tycker jag därför att det är glädjande att utskottet den här gången – förmodligen efter sitt besök i den norra delen av vårt län – är mera positivt till de i motionen anförda skälen än vid de tidigare tillfällen då motsvarande motion lämnats. Jag fäster alldeles särskild vikt vid vad utskottet skriver: ”Med anledning av påpekande i motionen 1977/78:577 förutsätter utskottet också att det existerande samarbetet över länsgränserna beträffande sådana vägföretag som berör flera län intensifieras.”

Jag hyser alltså denna gång större förhoppning om att den här vägen nu snabbt skall åtgärdas efter ett kvartssekels miserabel skötsel, och jag vill med detta tacka trafikutskottet för att man äntligen tagit allvarligt på frågan. Jag räknar också med att vad utskottet anført skall vara tillräckligt för länsstyrelserna i Gävleborgs och Västernorrlands län att komma överens om att snabbt åtgärda vägen mellan Hassela och Sundsvall.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 887 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 887 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Torsdagen den
30 mars 1978

Anslag till vägvä-
sendet, m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 260
Nej - 11
Avstår - 4

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

M o m. 1 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Sven Mellqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kurt Hugosson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 3 mom. 1 a röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Sven Mellqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kurt Hugosson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 143
Nej - 132
Avstår - 1

M o m. 1 b o c h 2 - 8 a

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m. 8 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Sven Mellqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kurt Hugosson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 3 mom. 8 b röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Sven Mellqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kurt Hugosson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144
Nej - 125
Avstår - 5

Nr 105

Torsdagen den
30 mars 1978

*Anslag till vägvä-
sendet, m. m.*

M o m. 9 - 12 a

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m. 12 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1240 av Gunnar Oskarson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gunnar Oskarson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 3 mom. 12 b röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1240 av Gunnar Oskarson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gunnar Oskarson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 251
Nej - 17
Avstår - 8

M o m. 12 c

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Eva Hjelmström under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 3 mom. 12 c röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av Eva Hjelmström under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde

Torsdagen den
30 mars 1978

*Anslag till vägvä-
sendet, m. m.*

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 258
Nej - 10
Avstår - 8

M o m. 12 d - 13

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m. 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 463 av Anton Fågelsbo m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Anton Fågelsbo begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 3 mom. 14 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 463 av Anton Fågelsbo m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Anton Fågelsbo begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 237
Nej - 32
Avstår - 6

M o m. 15

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Sven Mellqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kurt Hugosson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 4 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Sven Mellqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kurt Hugosson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 143
Nej - 133
Avstår - 1

Nr105

Torsdagen den
30 mars 1978

Anslag till vägväsendet, m. m.

M o m. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 5-8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 9

M o m. 1 - 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m. 5 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Sven Mellqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kurt Hugosson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 9 mom. 5 a röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Sven Mellqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kurt Hugosson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 140
Nej - 137

M o m. 5 b o c h c

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 10-30

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 2 Föredrogs

Trafikutskottets betänkande

1977/78:16 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt avser anslaget till Transportstöd för Norrland m. m. jämte vissa motioner

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3 Transportstöd för Gotland

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1977/78:17 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt avser anslaget till Transportstöd för Gotland jämte motion.

TORSTEN GUSTAFSSON (c):

Herr talman! I trafikutskottets betänkande 1977/78:17 angående transportstöd för Gotland behandlas bl. a. motionen 1209, vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär en skyndsam översyn och redovisning av möjligheterna till en prissättning på inrikesflygets Gotlandslinjer som motsvarar SJ:s förstaklasstaxa på tåg.

Trafikutskottet meddelar i betänkandet att frågor angående flygpris m. m. på Gotlandslinjerna f. n. bereds inom kommunikationsdepartementet med anledning av besvär, och att några åtgärder från riksdagens sida därför inte nu kan tillstyrkas.

Herr talman! Jag avstår från att ställa något yrkande med anledning av motionen 1209.

I betänkandet behandlas emellertid transportstödet även i övrigt för Gotlands vidkommande. Detta transportstöd beslutades av 1974 års riksdag och omfattar såväl person- som godsbefordran i färjetrafiken. Beslutet gäller en fyraårsperiod med början den 1 februari 1975, och denna period utgår alltså i början av nästkommande år. Det bör alltså vara tid att börja tänka på en utvärdering av hur det nuvarande transportstödet fungerar och att överväga om förbättringar kan ske. Jag vill anföra några synpunkter på olika frågor som vid en kommande översyn av transportstödet kan komma att aktualiseras.

Från gotländsk sida har hävdats att färjetrafiken i princip är att betrakta som Gotlands landsväg eller bro och att vägpriser över vattnet bör vara riktmärket ut kostnadssynpunkt. Det bör noteras att denna princip har godtagits av riksdagen i dess beslut 1974. Men endast vad det gäller godstransporterna. När det gäller persontrafiken är i stället ett järnvägsalternativ antaget, vilket sägs innebära att priset för en enkel resa med färja inte bör vara högre än priset för en enkel andraklassbiljett på tåg för motsvarande färdsträcka. Systemet har medfört sänkta kostnader särskilt för på Gotland mantalsskrivna, dock mest genom att en särskild nedsättning sker av ordinarie pris med 50 %. Nackdelen med alternativet är att personbilen inte med detta system får samma användbarhet i Gotlandstrafiken som vid färd

på allmän väg i övriga delar av landet. Bilförare har att lösa såväl "järnvägsbiljett" som "personbilsbiljett". För fastlänningar som besöker Gotland utgår inte den speciella Gotlandsrabatten, varför deras resor blir dubbelt så dyra. Detta kan antas hämma besöksfrekvensen vid såväl turism som vid andra besök på Gotland.

I trafikutskottets betänkande nr 27 år 1974 anfördes bl. a. att ytterligare överväganden bör komma till stånd rörande en prissättning för persontransporterna enligt den s. k. vägprincipen. Man ansåg också att ett framfört yrkande angående genomgående taxor om möjligt borde beaktas.

En fråga som har aktualiserats under senare år är behovet av en utbyggnad och förbättring av Visby hamn. Därvid har diskuterats huruvida statligt stöd kan utgå i likhet med det statsstöd på 90 % av kostnaderna som beviljades för dessa ändamål i början av 1960-talet. Det kan vidare anföras att vissa kapacitetsproblem här noterats i färjetrafiken, och enligt uppgift är frågan om utökad tonnage för godstransporter under övervägande av trafikföretaget.

I samband med kommande översyn av Gotlandstrafiken bör sålunda enligt min mening bl. a. följande frågor tas upp:

1. Förnyade överväganden bör ske angående en prissättning för personbefordran i färjetrafiken enligt den s. k. vägprincipen.
2. Det bör övervägas om den prissättning som följer av vägprincipens tillämpning kan komma alla Gotlandsresenärer till del, således även fastlänningar som besöker Gotland.
3. Genomgående taxa bör om möjligt införas vid resa längre än till vederbörande hamn.
4. Frågan om statsbidrag till utbyggnad och förbättring av Visby hamn bör tas upp till övervägande.
5. Kapacitetsfrågorna vid en utökad trafik bör beaktas.
6. Taxorna i flygtrafiken på Gotlandslinjerna överses och fastställs med hänsyn till regionalpolitiska och sociala bedömningar.

Herr talman! Jag har här velat anföra några synpunkter på Gotlandstrafiken. Jag har i övrigt inget yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4 Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1977/78:19 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt avser anslaget till Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. jämte motioner.

I propositionen 1977/78:100 bilaga 9 (kommunikationsdepartementet) hade regeringen under punkten F 1 (s. 160–166) föreslagit riksdagen att till

Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.

Torsdagen den
30 mars 1978

*Ersättning till sta-
tens järnvägar för
drift av icke lön-
samma järnvägs-
linjer m. m.*

Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett anslag av 715 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:246 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari föreslagits att riksdagen under Ersättning till SJ för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. beslutade anvisa ytterligare 166 milj. kr.,

1977/78:266 av Kerstin Andersson i Hjärtum (c) och Kerstin Göthberg (c),

1977/78:268 av Alf Lövenborg (apk), vari hemställts att riksdagen uttalade sig för försöksverksamhet med kraftigt nedsatta taxor och förbättrad service på de i motionen nämnda bandelarna och att medel för verksamheten borde tas ur anslaget Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.,

1977/78:340 av Gunnar Olsson m. fl. (s),

1977/78:464 av Sven Johansson m. fl. (c),

1977/78:580 av Margot Håkansson (fp) och Rolf Sellgren (fp), såvitt nu var i fråga (yrkandet 3),

1977/78:1228 av Bertil Måbrink m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen till Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. beviljade ett förhöjt anslag med 135 milj. kr. till 850 milj. kr.,

1977/78:1570 av Märta Fredrikson m. fl. (c),

1977/78:1571 av Per Gahrton (fp) och Elver Jonsson (fp) samt

1977/78:1605 av Lars-Ingvar Sörenson (s) och Olle Göransson (s).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag samt med avslag på motionerna 1977/78:246, 1977/78:268, 1977/78:1228, såvitt nu var i fråga, och 1977/78:1605 till Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett anslag av 715 000 000 kr.,

2. att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1977/78:340,

b. avslå motionen 1977/78:1570,

c. avslå motionerna 1977/78:266 och 1977/78:580, yrkandet 3,

d. avslå motionen 1977/78:1571,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:464.

Reservation hade avgivits beträffande motiveringen för utskottets yrkande under 1 av Sven Mellqvist, Essen Lindahl, Nils Hjorth, Kurt Hugosson, Birger Rosqvist, Bertil Zachrisson och Olle Östrand (samtliga s) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

BERTIL ZACHRISSON (s):

Herr talman! Det avsnitt av regeringens budgetproposition som vi skall behandla nu utgör en intressant illustration till en improvisationspolitik som den borgerliga regeringen ägnar sig åt på flera områden. Industripolitiken är kanske det mest beryktade, men vi har tidigare i dag fått ett nytt exempel, när kommunikationsministern har uppfört ett nytt trapetsnummer. Inför hotet om ett nederlag desavuerar han sin egen utskottsmajoritet och korrigerar sin egen budgetproposition. Miljoner som inte fanns i januari finns plötsligt i mars. Det är en ganska egendomlig metod.

Just nu gäller det anslaget till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer och en del övrig verksamhet vid SJ som inte hör till den direkta affärsverksamheten.

Regeringens budgetproposition, som ju avser verksamheten under nästa budgetår, är grunden för riksdagsarbetet. De förslag som framläggs förmodas vara grundade på en ganska noggrann genomgång av verkens framställningar till regeringen och överväganden i regeringens kansli. Nu inträffade det märkliga att budgeten inte var mer än fjorton dagar gammal i riksdagen förrän regeringen – påpassligt nog dagen efter motionstidens utgång – på detta avsnitt med besked underkände sin egen budgetproposition.

Först begär alltså SJ i petita 991,8 miljoner för att kunna upprätthålla den icke lönsamma verksamheten. Sedan prutar regeringen SJ:s förslag till 715 milj. kr. SJ bereder sig på nya inskränkningar, eftersom det fattas 175 miljoner enligt dess budgetplanering. Så plötsligt förändrar regeringen drastiskt förutsättningarna igen genom beslut om att SJ skall visa återhållsamhet när det gäller att minska antalet personförande tåg och företa ändringar i tidtabellerna. Det är svårt för att inte säga i det närmaste omöjligt, i varje fall på nuvarande stadium, att uppskatta kostnaderna härför, men regeringen säger sig sedermera avse förelägga riksdagen förslag om driftsättning till SJ föranledd av det här beslutet. Det skall då observeras att det gäller den verksamhet SJ skall bedriva för det nya tidtabellåret, som börjar den 28 maj 1978.

Frågan är om improvisationen kan drivas mycket längre. Det har som bekant också föranlett generaldirektören att lämna sin befattning. Sett från SJ:s synpunkt innebär det att hela planeringsarbetet trasas sönder. För riksdagens del innebär det att vi, när vi i dag skall fatta beslut om verksamheten vid SJ för nästa år, faktiskt inte vet något om vare sig de trafiktekniska eller de ekonomiska förutsättningarna för den verksamheten. Riksdagen fattar i själva verket beslut i blindo.

Vi vill från oppositionen starkt kritisera detta tillvägagångssätt, inte bara för att det skapar ryckighet i SJ:s verksamhet utan främst för att det omöjliggör ett normalt riksdagsarbete. Det är klandervärt att dagen efter motionstidens utgång på väsentliga punkter ändra förutsättningarna för riksdagsarbetet. Riksdagen vet inte än i dag, när den nu skall fatta beslut om budgetpropositionens förslag, på vilket sätt SJ:s arbete kan komma att påverkas, därför att regeringen ändrat förutsättningarna utan att redovisa konsekvenserna för riksdagen. Det är en dålig demokratisk ordning.

Nr 105

Torsdagen den
30 mars 1978

*Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägs-
linjer m. m.*

Torsdagen den
30 mars 1978

*Ersättning till sta-
tens järnvägar för
drift av icke lön-
samma järnvägs-
linjer m. m.*

Men den här ryckigheten har, herr talman, sin grund i förhållningen av det trafikpolitiska reformarbetet i dess helhet.

I avsaknad av ett övergripande trafikbeslut tvingas regeringen till den ena tillfällighetslösningen efter den andra, och det är klart att detta väcker irritation, hos både kommuner och myndigheter.

Bristen på helhetssyn försvårar viktigt investeringsarbete men den skapar framför allt svåra störningar för SJ, som år efter år tvingas till hårda inskränkningar av sin verksamhet för att klara sin ekonomi och de krav som samhället – riksdagen och regeringen – har ställt på SJ.

Vi har, herr talman, mot den här bakgrunden reserverat oss mot motiven och det bristande underlaget för de beslut som utskottet nu föreslår riksdagen att fatta.

Med ett normalt reformarbete på trafikpolitikens område, som den borgerliga regeringen ju också utlovade vid sitt tillträde, hade vi i dag haft en annan förutsättning att bedöma vilka krav som skall ställas på järnvägstrafiken. Den nuvarande uppdelningen i affärsnät och icke lönsamt nät är inte längre rationell. Det räcker med att erinra om att på det ersättningsberättigade nätet utförs endast 8 % av det totala trafikarbetet men att nätet har 56 % av den totala banlängden.

Vi behöver få en klar ansvarsuppdelning mellan landsomfattande resp. lokal och regional trafik på järnvägstrafikens område. Och vi behöver också få en sammanhållen syn mellan landsvägs- och järnvägstrafik. En förändrad syn på järnvägsnätet efter sådana riktlinjer skulle skapa bättre förutsättningar att tillvarata järnvägens möjligheter, och järnväg och landsväg skulle få mer likartade förutsättningar genom en sammanhållen syn på investeringar, underhåll och kostnader för övriga anordningar.

Avsaknaden av en samlad trafikpolitisk reform tvingar nu fram improvisationer. Både myndigheter och riksdag saknar möjlighet att bedöma de långsiktiga följderna av sina beslut. Risken är stor att vi genom att bara lappa och laga ett urvuxet trafiksystem förvärrar svårigheterna framöver, särskilt för järnvägen. Regeringen får därför ta på sig ett tungt ansvar för sin förhållning av den övergripande trafikreformen.

Vi kräver från socialdemokratiskt håll att regeringen gör allvar av sina ständigt uppskjutna löften om en trafikpolitisk reform. Jag tror inte längre på löftena förrän jag ser en proposition ligga på mitt bord. Men om det kommer en reform, måste SJ ges en framträdande plats. Förutsättningarna för dess arbete behöver förändras så att SJ inte tvingas bära kostnader som andra trafikföretag är befriade från. En radikalt förändrad järnvägspolitik är en förutsättning för ett mer samhällspolitiskt motiverat trafikarbete. Men den är också en förutsättning för att SJ:s bekymmer med driftekonomin på det icke lönsamma nätet äntligen kommer ur världen.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservation som är fogad vid utskottsbetänkandet.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Bertil Zachrisson radar upp en mängd påståenden och beskyllningar av olika slag utan att göra sig besvär med någon form av bevisning. Sådana allmänna ordalag och svepande formuleringar kan man använda sig av i vilka sammanhang som helst, men inte gör de något särskilt vederhäftigt intryck.

Bertil Zachrisson talar om improvisationspolitik. Det är ingen nyhet att SJ inte har fått de anslag som SJ anser sig behöva för att täcka driftunderskotten. Så har det varit år efter år efter år. I samma ordning har SJ företagit inskränkningar i driften för att minska sina kostnader och få debet och kredit att gå ihop. Det är först i år som en regering har bedömt graden av inskränkningar, minskningen av den volym av service som SJ tillhandahåller, mot bakgrund av det behov som allmänheten kan bedömas ha och funnit att så här mycket inskränkningar tål inte samhället – samhället behöver mer service. Därför fattade regeringen den 26 januari beslutet att ålägga SJ återhållsamhet i fråga om inskränkningar i trafiken.

Det är självklart att gör man den bedömningen att här får vi ha en större trafikvolym än den som blir följderna av de aviserade inskränkningarna i den nya tidtabellen, måste man också ställa medel till förfogande för att täcka eventuella underskott. Jag kan inte se att det är särskilt märkvärdigt. Jag kan inte medge att det är någon improvisationspolitik. Det är tvärtom realpolitik. När man ser effekterna, vilket vi inte hade någon som helst möjlighet att göra vid budgetarbetet, drar man den rätta slutsatsen och vågar stå för den. Det är realpolitik och ingenting annat, Bertil Zachrisson.

Sedan säger Bertil Zachrisson, och det står också i reservationen vid betänkandet, att SJ får dras med en del övrig verksamhet som inte hör till den direkta järnvägsdriften. Ja, det är jag väl medveten om. Men tala om arv från den gamla regimen! Det är en belastning på SJ:s verksamhet som man i årtal har försökt få bort, och jag är den förste som skulle vilja ha bort den. Men det har inte varit möjligt att ta bort den just i det ekonomiska läge som vi i dag befinner oss. Men man skall inte kasta sten när man sitter i glashus. Precis den formen av övrig verksamhet som inte har något med den direkta järnvägsdriften att göra har SJ haft att dras med i många år. Men när Bertil Zachrisson tillhörde regeringen hade han inte ett ord att invända mot detta.

Herr talman! Jag vill säga ett par ord om en formulering i reservationen, där man talar om behovet av att ha ett av staten garanterat järnvägsnät för riksomfattande trafik. Jag har läst detta med tillfredsställelse. Även om formuleringen inte är densamma, så är det precis samma tankegång som jag gav uttryck åt i årets allmänpolitiska debatt här i kammaren, där jag talade om ett av staten för lång tid framåt garanterat riksnät, huvudsakligen av järnvägar. Om jag får tillfälle att framlägga den samlade trafikpolitiska proposition, som vi så många gånger talat om och som jag så många gånger fått kritik för eftersom den inte kommit tidigare, kommer detta att ingå som en väsentlig ingrediens i det trafikpolitiska system som jag i så fall kommer att föreslå riksdagen.

Nr 105

Torsdagen den
30 mars 1978

Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägs-linjer m. m.

Torsdagen den
30 mars 1978

Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägs-linjer m. m.

BERTIL ZACHRISSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Kommunikationsministern säger att det inte är någonting nytt att SJ får vidkännas prutningar på sina petita och därav föranledda inskränkningar i sin verksamhet. Det är riktigt, och det är egentligen inte det jag anmärkt på. Om budgeten kan man naturligtvis ha olika meningar, men jag vill gärna medge att vi i det rådande ekonomiska läget inte yrkat på några ändringar. Men det sensationella är att regeringen efter bara några veckor vill ändra på de förutsättningar som fastställts genom budgeten.

Jag har uppfattat kommunikationsministern som en man vilken – i god mening – är en vän av ordning och reda, och jag undrar om han verkligen tycker att villkoren för riksdagens behandling av detta ärende innebär en bra ordning. Budgetpropositionens villkor är satta ur spel. SJ:s arbete med planering och tidtabeller på grundval av budgetpropositionen förändras helt, och ingen av oss vet egentligen vilken järnvägstrafik vi drar upp ramarna för genom det beslut vi fattar i dag. Inte heller SJ kan ge oss besked. Ingen vet – troligen inte heller kommunikationsministern – vad det regeringsingripande som påpassligt kom dagen efter motionstidens utgång kommer att leda till och vad det kommer att kosta. Inget vet heller om det är ett ingripande som ger oss bättre trafik. Det lovar kommunikationsministern, men det vet vi ingenting om.

Jag har svårt att tänka mig någonting mer utpräglat improvisatoriskt och något mer störande för ett seriöst riksdagsarbete. I själva verket uppmanar kommunikationsministern riksdagens ledamöter att blunda och trycka när vi nu skall fatta beslut. Ingen vet vad detta beslut leder till.

Detta visar övertydligt hur nödvändigt det är med den genomgripande trafikpolitiska reform som nu har utlovats månad efter månad.

Jag hörde att kommunikationsministern även i dag utlovade en sådan reform. Men jag gjorde en iakttagelse, och den var anmärkningsvärd. Kommunikationsministern säger icke längre vad denna reform skall innehålla, och han ville inte svara på frågor om det. Men för något över ett år sedan gavs ganska yviga löften om vad reformen skulle innehålla. Gäller inte längre de tidigare löftena om vad propositionen skulle innehålla?

Sedan noterar jag med tacksamhet att vi är överens om synen på den framtida järnvägspolitiken. Det bådar gott för SJ, om nu den utlovade propositionen verkligen kommer.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Bertil Zachrisson säger att SJ:s tidtabellsarbete på grundval av budgetpropositionen sattes ur spel genom regeringsbeslut den 26 januari i år. Men jag undrar om Bertil Zachrisson har klart för sig att den budgetproposition, som föranledde SJ att avisera de mycket stora indragningarna i tågserVICEN, inte var detta års budgetproposition. Det rör sig alltså inte om den som vi framlagt vid denna riksdag, utan om resultatet av den budget som gäller för innevarande budgetår och som 1977 års riksdag fattade beslut om.

Detta ställer denna situation i en helt annan dager även parlamentariskt än

den som Bertil Zachrisson med viss fasa här försöker måla upp. Jag håller gärna med Bertil Zachrisson om att det är angeläget att vi så snart som möjligt kan fatta beslut om ett övergripande trafikpolitiskt reformförslag. Däremot ställer jag mig litet mera tveksam till kravet på att jag här skall tala om vad detta skall innehålla. Om jag några månader innan förutvarande utbildningsministern skulle avlämna en proposition hade frågat honom om vad den skulle komma att innehålla, föreställer jag mig att han sannolikt hade reagerat ungefär på samma sätt som jag nu gör och sagt att det inte var klart än, det kan jag inte svara på, ni får lugna er till dess att propositionen är färdig.

Det är klart att jag skulle kunna tänka mig att lämna en innehållsförteckning och nämna en del avsnitt av det som förslaget skall innehålla, men det vore ganska ointressant. Det intressanta är naturligtvis vilka konkreta förslag i de olika avsnitten som regeringen ämnar förelägga riksdagen, men det är inte klart ännu.

BERTIL ZACHRISSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det påstående kommunikationsministern gör om hur budgetarbetena påverkar varandra är i och för sig ganska häpnadsväckande. Det är alldeles självklart att de beslut vi nu fattar här om det budgetår som börjar 1 juli och som är det år då den nya tidtabellen skall gälla måste samordnas med arbetet under det budgetår som nu pågår. Om man ändrar de ekonomiska förutsättningarna för det framtida tågarbetet i SJ så radikalt som regeringen har gjort, är det alldeles klart att det innebär ett väsentligt intrång i SJ:s arbete, och det är naturligtvis inte utan skäl generaldirektören ansett att det här är ett ingripande av sådan art att han inte kunnat vara kvar.

Sedan tillbaka till den trafikpolitiska propositionen. Jag håller med om att det inte är normalt att statsråd i förväg talar om vad propositionerna skall innehålla. Jag tycker att det är en god ordning att inte göra det. Men kommunikationsministern har varit ganska frikostig med att tidigare tala om vad de skall innehålla. Jag hade vid ett tillfälle i fjol en interpellationsdebatt med kommunikationsministern. I min interpellation påvisade jag alla de löften som faktiskt ställts ut med bara en månads mellanrum under 1977. Om nu kommunikationsministern inte är beredd att bekräfta dessa löften, är det klart att detta hos oss skapar en mycket stor oro. Betyder detta att de löften som utställts om HAKO-utredningen och KOLT-utredningen och mycket annat inte kommer att verifieras i propositionen? Blir det bara en mycket tunn principiell proposition som vi kommer att få utan något egentligt konkret innehåll? Efter kommunikationsministerns senaste yttrande känner jag ännu större oro för att det inte bara är risk för att det blir en förhållning av själva propositionsarbetet, som vi redan beklagat, utan att det dessutom blir en ganska innehållslös proposition när den kommer.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Jag har anledning att uppmana även Bertil Zachrisson att vara lugn. Det ligger verkligen inte inom ramen för mina ambitioner att presentera riksdagen en tunn och innehållslös proposition på detta område. Jag vet vad

Torsdagen den
30 mars 1978

*Ersättning till sta-
tens järnvägar för
drift av icke lön-
samma järnvägs-
linjer m. m.*

både riksdagen och väldigt många människor i detta land väntar sig. Min ambition är självklart att göra mitt bästa för att uppfylla de förväntningarna.

De avsnitt som Bertil Zachrisson nämnde var typiska rubriker i en sådan innehållsförteckning som jag talade om. Visst kan man nämna dem och visst kommer de med i propositionen. Men det är inte lika intressant som att sedermera se propositionens reella innehåll. Det kan jag för dagen inte lämna en redovisning för, och det har Bertil Zachrisson i sin senaste replik sagt sig förstå. Det är glädjande att vi är överens på den punkten.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! I motionen 1228 hemställs att riksdagen till Ersättning till SJ för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. beviljar ett med 135 milj. kr. förhöjt anslag, alltså från av utskottet föreslagna 715 milj. kr. till 850 milj. kr. Utskottet liksom departementschefen säger nej med olika krystade motive-
ringar. Sänkning av arbetsgivaravgiften, höjning av taxorna med 7 % och nedläggning av trafiken på vissa bandelar är argumenten mot den begärda höjningen. Jag accepterar inte någon av de föreslagna åtgärderna, varför jag yrkar bifall till motionen 1228.

Värt att notera är att inte heller Statsanställdas förbund har accepterat departementschefens och utskottets motiveringar. Vid de MBL-förhandlingar som ägde rum i samband med budgetpropositionen krävde förbundet att anslaget till det icke lönsamma bannätet skulle höjas till 850 milj. kr. Denna summa ligger ungefär mitt emellan det av SJ begärda beloppet samt det av departementschefen nu föreslagna. Som bekant fungerade den revolutionerande medbestämmandelagen så, att förbundets krav inte ledde till någon som helst ändring av de här nämnda beloppen. Det var som att tala till en vägg, säger förbundets tidning Statsanställd. Det är möjligt att sänkning av arbetsgivaravgiften och höjning av taxorna kan ge ett visst tillskott. Men vi vet ju inte ett dugg om vilka effekter de dåliga konjunkturerna och taxehöjningen får på resandefrekvensen. Dessutom finns en rad krav som utskottet och departementschefen helt och hållet förbigår eller i vissa fall prutar på. Det gäller studeranderabatter, pensionärsrabatter, järnvägsmuseet i Gävle m. m. Vad jag kan förstå så innebär den kraftiga prutningen och det förhållandet att det beräknade resandunderlaget kan bli mindre att man då ytterligare måste lägga ner vissa s. k. icke lönsamma bandelar. Det finns ju som bekant ett visst antal sådana, som man kan överväga att lägga ner om det visar sig att pengarna inte räcker till.

Herr talman! Man måste ställa sig frågande till den njugghet som visas mot SJ över huvud taget. Det stämmer inte med vad ansvariga politiker säger när de får framträda i massmedia. Då heter det som bekant att man måste satsa på den kollektiva trafiken i större utsträckning.

Jag tror att Fred Marklunds artikel i senaste SJ-nytt är helt riktig.

Artikeln har rubriken "Räkna med halvering av järnvägsnätet". Artikelns inledning handlar om propositionen om decentralisering av den kollektiva personvägtrafiken och som enligt kommunikationsdepartementet bara är ett

första steg mot en decentraliserad trafikpolitik. Nästa steg är att låta kommunerna överta ansvaret för en del av det järnvägsnät som ligger utanför stambanorna.

Fred Marklund skriver vidare: "Av SJ:s hela bannät som i dag omfattar drygt 11 000 kilometer, är 56 %, alltså mer än hälften, olönsamt. Det är en del av denna olönsamma part som fattiga 'kommungubbar' får det ekonomiska ansvaret för när nu gällande trafikpolitik revideras efter 16 år. Samma kommunalpolitiker som under 1963 års trafikpolitiska era har rest upp till Stockholm och ner till Stockholm och uppvakttat kommunikationsministern för att få behålla sin bygds nedläggningshotade bana, tvingas nu själva lägga ner den. Det är ett raffinerat sätt att bli av med det olönsamma järnvägsnätet utan att någon kan beskylla varken kommunikationsministern eller SJ-chefen för nedläggningarna. Vill inte kommunen ha sin järnväg så kan man väl inte tvinga den. Och kommunerna kommer sannolikt att upptäcka att de inte vill ha sin järnväg eller, rättare sagt, att de inte orkar med att behålla sin järnväg av ekonomiska skäl."

Utslagningen kommer att följa naturlagarna, som Fred Marklund skriver. De ekonomiskt svagaste kommunerna blir först med nedläggningen av den trafik som visar det största underskottet. Den decentraliserade trafikpolitik som nu förbåddas kan i stället innebära nådastöten för en stor del av det järnvägsnät som i dag räknas som olönsamt. Marklund slutar sin artikel så här: "1963 års trafikpolitiska beslut har fått utstå mycken kritik genom åren men som det nu ser ut så är vi på väg ur askan in i elden."

Vpk har konsekvent tagit ställning för en *samlad* trafikpolitik, en trafikpolitik som i grunden har samhällsekonomiska beräkningar, en trafikpolitik som utgör en väsentlig del av samhällets planering och i stora delar är en förutsättning för regional- och näringspolitisk utveckling. Vi vänder oss mot en ständigt ökad privatisering av persontransporterna genom bilismen. Vi anser att tunga godstransporter skall ligga på järnväg och sjöfart och inte på landsväg. Vi vill ha ett sammanhållet trafiksystem under statligt ansvar.

Vi vägrar att delta i den fortgående utarmning av den kollektiva trafiken som regeringen bedriver och som den tagit i arv från sina föregångare. Vi vägrar medverka till varje nedläggning av järnväg, tills ett samlat trafikpolitiskt förslag föreligger som tillgodoser varje landsändas behov av transporter och kommunikationer.

Herr talman! Jag vill därför än en gång yrka bifall till motionen 1228.

CARL-WILHELM LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Låt mig börja med att uttrycka min förvåning över vad jag tycker är en egendomlig melodi som har spelats upp här i riksdagen, nu senast av herr Zachrisson. Man uttalar å ena sidan indignation över departementets sätt att arbeta, medan man å andra sidan uttrycker förnöjsamhet över de åtgärder som departementet och departementschefen har fört fram och som ligger i linje, åtminstone delvis, med den socialdemokratiska uppfattningen. Man kunde i stället vara glad och tacksam över att en icke socialistisk departementschef verkställer en del av de önskemål som en

Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägs-linjer m. m.

Torsdagen den
30 mars 1978

Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägs-linjer m. m.

socialistisk regering – i vilken herr Zachrisson själv ingått som statsråd – icke kunnat förverkliga.

Herr talman! I betänkandet behandlas några motioner som rör de handikappade och därmed behandlar en speciell och svår fråga. Övriga motioner skulle man nästan kunna avfärda med att säga att de av naturliga skäl i allmänhet bör prövas i samband med den trafikpolitiska propositionen i slutet av detta år eller i början av nästa. Vi ligger alltså, herr talman, i ett skede när vi just justerat den trafikpolitiska utredningen. Den skall snart offentliggöras efter att ha överlämnats till kommunikationsministern. Därför kan jag inte för mitt liv begripa varför oppositionen känner ett behov av att reservera sig i detta betänkande med motiveringar som faktiskt rinner ut i sanden. Man säger: "I avvaktan härpå har utskottet funnit sig kunna godta regeringens förslag under förevarande punkt." Så har man tagit upp en del av bakgrunden till detta. Men varför skriva denna motivering? Vi kunde mycket väl i betänkandet ha tagit med en del av vad som står i reservationen. Man opponerar för opponerandets skull.

Om man nu känner detta behov – och det kan ju vara politiskt och mänskligt att göra det – varför då polemisera med en kommande utredning, som visserligen reservanternas känner till bakvägen, men som kammaren inte känner till? Är herr Zachrisson medveten om att det finns delar i reservationen som går emot den trafikpolitiska utredningen, som utan reservationer justerats av framstående ledamöter i denna kammare?

Så ni har redan bestämt er för att opponera mot en utredning som ej är framlagd, och mot era egna? Detta, herr Zachrisson, avslöjar obarmhärtigt inför väljarna hur man bedriver socialdemokratisk oppositionspolitik.

En substans i reservationen hade ju varit att åtminstone föreslå direkta anslag. Det har t. ex. vpk gjort här. Det gör däremot inte socialdemokraterna, utan man har mumlat så där litet i kanten.

Jag vill peka på regeringens beslut den 26 januari 1978, där man uppmanar SJ att vara återhållsam med persontågsindragningar och inte företa ändringar i tidtabellerna som motverkar de regionalpolitiska strävandena och ger en viss trafikförsämring i landet. Det är ju en linje som vi många gånger talat om i denna kammare och som också socialdemokraterna har deltagit i. Då tycker jag det är litet märkvärdigt att herr Zachrisson tar upp de här tidtabellsfrågorna och motiverar det med att säga att mot den bakgrunden har den tidigare SJ-generalen lämnat sin post.

Ja, vad hade resultatet blivit om detta inte hade skett? Jo, naturligtvis att en rad av tågindragningar hade genomförts i vårt land. I stället har nu departementet förklarat att sådana inte får ske i större omfattning under den tid som vi väntar på den trafikpolitiska propositionen. Departementschefen är också beredd att ställa en del pengar till förfogande för att klara denna målsättning.

En departementschef har såvitt jag förstår aldrig gjort så stora ingrepp i ett statligt verk som vad som här har skett för att tillmötesgå riksdagens uttalade målsättning. Det har också aviserats att man för att fullfölja denna är beredd att stå för ett visst antal miljoner i kostnader. Självfallet kommer tågindrag-

ningarna mot denna bakgrund att begränsas.

Jag hänvisar till propositionen 92, som ligger på riksdagens bord. Den har ännu inte behandlats, men den kommer att tas upp inom kort. Där framläggs ett omfattande förslag beträffande den regionala kollektiva trafiken, innebärande att kommuner och landsting skall få ett större ansvar för trafik inom sina områden, vilken också berör SJ. Därmed är jag inne på herr Måbrinks synpunkter. Han säger med oro att detta är ett fint sätt för regeringen att lämna över sitt ansvar till kommuner och landsting, så att de får betala hela kalaset. Men det står ju inte så. Herr Måbrink vet ju ingenting om vad regeringen kommer att sätta in för medel för att underlätta för kommuner och landsting att ta detta ansvar – och sådana åtgärder kommer naturligtvis regeringen att vidta i samband med att den försöker genomföra dessa förslag.

Jag vill till sist, herr talman, när det gäller motionerna om handikappåtgärder göra klart att utskottet har tagit allvarligt på dessa, något som också ligger i linje med departementets synpunkter. Vissa åtgärder har där också redan vidtagits. Man löser inte t. ex. frågorna för vissa handikappade genom att i stället för andraklassvagnar utnyttja vanliga förstaklassvagnar. Det erfordras särskilda åtgärder för att skapa den säkerhet som krävs när vissa handikappade skall använda järnvägen, och det är de frågorna som nu håller på att studeras mycket allvarligt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till trafikutskottets hemställan i dess betänkande nr 19.

BERTIL ZACHRISSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr Lothigius, det är inte något större problem att, när det gäller ett förslag som i väsentliga delar ansluter sig till en socialdemokratisk reservation, samtidigt vara förnöjsam men också kritisk till det sätt på vilket det läggs fram. Tycker herr Lothigius verkligen att det sätt på vilket utskottet har tvingats arbeta med denna fråga är tillfredsställande?

Först får vi ett förslag, som vi sedan behandlar mycket seriöst i utskottet. Ni tar ställning på er sida och vi intar en annan ståndpunkt på vår sida. När vi sedan kommer till kammaren för att behandla frågan där är förutsättningarna helt plötsligt totalt ändrade. Kommunikationsministern ställer upp på reservanternas sida och kör över sin egen utskottsmajoritet.

Förstår inte herr Lothigius att detta kommer att uppfattas som att utskottet bedriver ren terapiverksamhet i sitt arbete med budgetpropositionen? Att resultatet i detta enstaka fall råkar vara bra ur oppositionens synpunkt förändrar inte kritiken mot själva tillvägagångssättet, dvs. att kommunikationsministern när han står inför hotet av ett nederlag helt förändrar förutsättningarna. Hade utskottet vetat det när den fråga som vi tidigare i dag diskuterat behandlades, så hade detta självfallet lett till andra ställningstaganden än de vi nu fick.

Jag är litet förvånad över herr Lothigius sätt att läsa och se på reservationen. Kommunikationsministern visade alldeles nyss en som jag tyckte ganska förstående inställning till den. Jag tror att det finns en ganska bred enighet när

Nr 105

Torsdagen den
30 mars 1978

Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.

Torsdagen den
30 mars 1978

*Ersättning till sta-
tens järnvägar för
drift av icke lön-
samma järnvägs-
linjer m. m.*

det gäller frågan om vilken form av järnvägspolitik vi i det här landet så småningom skall ha. Jag tolkar också kommunikationsministerns inlägg på det sättet. Jag fattade inte riktigt vad herr Lothigius egentligen ansåg. Han sade att han kanske skulle ha kunnat ansluta sig till reservationen om han hade vetat vad det skulle stå i den. Om det nu är så att herr Lothigius tycker att det som står i reservationen i huvudsak är bra, varför kan herr Lothigius då inte ställa upp på kravet att den trafikpolitiska proposition som vi förhoppningsvis får framöver som ett väsentligt inslag skall innehålla nya riktlinjer för en järnvägspolitik som gör slut på den konstiga ordning vi i dag har? Denna har vi ett gemensamt ansvar för, och det ansvaret skall jag gärna medge.

Herr Lothigius säger att vi inte föreslår några nya pengar, men det är ju i stort sett meningslöst i nuvarande läge, för varken herr Lothigius eller jag vet egentligen vad några nya miljoner skulle betyda. Det är en ny trafikpolitik vi behöver, herr Lothigius, en helt ny trafikpolitik! Först då kan det bli intressant att börja diskutera hur många miljoner man skall lägga ner.

BERTIL MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte låta bli att säga några ord till Bertil Zachrisson. Det är helt fascinerande att höra honom tala om en ny trafikpolitik, när han suttit med och försvarat en regering som bedrivit en trafikpolitik som nära nog har lett till rena katastrofen. Det skulle vara intressant att höra av Bertil Zachrisson hur den nya trafikpolitiken skall se ut som han talat så mycket om.

Men det var inte det jag skulle argumentera mot, utan det gällde herr Lothigius, som säger att jag hyser vissa farhågor för att man i den här trafikpolitiska propositionen kommer att lasta över ansvaret för en del av järnvägstrafiken – persontransporterna – på kommuner och landsting.

Ja, herr Lothigius, det är inte bara jag som hyser dessa farhågor. Jag citerade bl. a. ur Fred Marklunds artikel i senaste SJ-nytt. Han uttrycker väldigt starka farhågor för att det kommer att bli på det sättet. Sedan har vi ett konkret exempel. Jag nämnde propositionen om den kollektiva persontrafiken på våra vägar, där man lagt över ansvaret på kommuner och landsting. Man har gett kommunerna och landstingen ett visst antal miljoner och sagt att de får lösa dessa frågor, och man har sagt att man har decentraliserat och varit demokratisk. Men ett faktum är att det är helt otillräckliga medel som tilldelats kommuner och landsting. Det rör sig om någon dubbeltur mera per dag som de fått ersättning för.

Egentligen skall vi inte diskutera den propositionen nu, för den kommer senare, men jag vill ta den som ett exempel på varför jag hyser farhågor också för att man, när man kommer med den här trafikpolitiska propositionen, kommer att göra likadant. Jag reagerar mycket starkt mot att trafikpolitiken börjar styckas upp på det här sättet. Först kommer man med biten om landsvägstrafik – kollektivtrafiken på landsväg. Sedan skall man komma med trafikpolitiken i stort. Detta skapar väldigt stor oro för att det inte kommer att följa någon förbättring av trafikpolitiken, utan att man skyfflar över också

denna på kommuner och landsting. Man säger att kommunerna och landstingen får några miljoner och att de får ta ansvaret för de och de bandelarna osv. Vill ni ha dem eller vill ni inte ha dem? Det är upp till er.

CARL-WILHELM LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Zachrisson vill jag bara säga att jag väljer det här arbetssättet framför det som vi under så många år tidigare vant oss vid i den här riksdagen under socialdemokratisk domvärjo. Man får ju någonting gjort under den här tiden. Vi får kanske i utskottet i efterhand synpunkter och förslag från departementet, men då de överensstämmer med utskottets önskemål och kommer snabbt får vi ju verkligen någonting gjort. Under den tidigare regeringen väntade vi år efter år. För mig spelar det ingen roll om det i sammanhanget, som herr Zachrisson säger, ser något egendomligt ut, därför att förslagen kommer i efterhand. Jag tycker att detta bevisar att det är en snabb och lyhörd regering som är på bettet och känner önskemålen hos svenska folket, vars ombud vi är.

Beträffande reservationen finns det faktiskt inslag, herr Zachrisson, som inte rimmar med diskussionerna och underlaget i den trafikpolitiska utredning som vi i dagarna skall lägga fram. Detta är anmärkningsvärt eftersom ni ju borde kollationera hur ni har det på den här fronten. Framstående ledamöter av denna kammare har dock deltagit i det här sammanhanget.

Till sist något om den trafikpolitiska propositionen. Som vi framhållit var direktiven redan från början felaktiga. För vår del ville vi börja på ett annat sätt. Vi ville ta upp kostnadsansvarsfrågan först, innan vi behandlade de andra frågorna av teknisk och annan natur. Det hade varit riktigt att göra detta. Arbetet har nu på många sätt försenats. Departementschefen har velat ha en samlad proposition på detta område för att veta vad det blir till slut. Ni har medverkat till de nuvarande förhållandena, och jag tycker att ni skall sluta med att tjata om den trafikpolitiska propositionen, som kommer att offentliggöras om några dagar.

BERTIL ZACHRISSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lothigijs har ödmjuka anspråk, och det är ju i och för sig klädsamt. Han säger att man får någonting gjort, men vi har faktiskt suttit och väntat i flera år. Nu kommer små improvisationsnummer som ersättning för den reform som vi egentligen har väntat på, och då är herr Lothigijs ganska tillfreds. Det är i och för sig gripande, men jag måste säga att jag känner mig föga uppbyggd, eftersom jag tror att vi gör trafikarbetet i det här landet ganska stor skada genom att vi icke har låtit det övergripande beslutet komma först och sedan se till att de övriga praktiska dellösningar som behövs blir anpassade till helhetslösningen. Detta hade varit en bättre ordning.

Jag är ledsen, herr Lothigijs, men jag måste fortfarande känna mig ganska osäker när det gäller löftena om den här trafikpropositionen. Herr Lothigijs har under flera år betygat att den skall komma. I utskottet har vi praktiskt

Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägs-linjer m. m.

Torsdagen den
30 mars 1978

*Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägs-
linjer m. m.*

taget varje månad fått veta att den skall komma. Löften har också utställts från diverse andra håll, men de ständiga uppskoven gör att det finns anledning att säga att man inte kan tro på löfena förrän man ser propositionen här i kammaren.

Sedan tog herr Lothigius upp vad som kommer att stå i den trafikpolitiska utredningen. Av naturliga skäl kan jag inte diskutera den saken här, eftersom jag inte har läst den. I och för sig har jag haft diskussioner med ledamöter i utredningen, och jag tror jag kan tala för dem när jag säger att vi i allt väsentligt är överens. Men det finns väl anledning att komma till en sådan diskussion. Det är emellertid fantastiskt att höra herr Lothigius i hans egenskap av representant för den borgerliga majoriteten stå här och icke uttrycka en enda förväntan inför den trafikpolitiska proposition som vi önskar skall komma.

Jag har inbjudit herr Lothigius, som ju ändå har uttryckt en viss reverens för det vi har sagt i reservationen, att gemensamt med mig nu uttrycka ett önskemål om att den trafikpolitiska propositionen skall innehålla en radikalt ny järnvägspolitik. Det vore väl lämpligt att herr Lothigius instämde åtminstone i detta krav. Men nu är tystnaden enorm från borgerligt håll när det gäller förväntningarna inför den nya trafikpolitiken, trots att vi har suttit här och väntat i flera år.

CARL-WILHELM LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att herr Zachrisson har en byråkratisk syn på de här frågorna. Om byråkrater tycker jag inte.

Sedan till frågan om förväntan på den trafikpolitiska propositionen. Jag sitter själv i den trafikpolitiska utredningen. Den kommer att tala sitt eget språk och skall ligga som underlag för departementets beslut i frågan. Jag vet alltså vad vi själva kommer med. Skall jag då stå upp i talarstolen och tala om vad den trafikpolitiska utredningen tycker och tänker i detta sammanhang innan den ligger på riksdagens bord? Nej, det tänker jag inte göra. Vänta 14 dagar, herr Zachrisson, så får ni också besked om vad jag tycker.

Tredje vice talmannen anmälde att Bertil Zachrisson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Låt mig för ett ögonblick återföra debatten till det ämne som trafikutskottets betänkande nr 19 har att behandla, nämligen anslaget till Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. Debatten har ju svävat ut över väldiga områden och har rört inte bara det här ämnet utan även kommande propositioner, lagda propositioner som ännu inte är behandlade och en mängd andra frågor.

När jag nyss försökte få Bertil Zachrisson att inse att de inskränkningar i trafiken som SJ aviserade fr. o. m. den 28 maj i år var en följd av att SJ för innevarande budgetår inte hade fått det anslag som man ansåg behövt, så verkade det som om han inte förstod det. Det gav mig anledning att ta fram

trafikutskottets betänkande från förra vårriksdagen. Det har nr 20 och avser anslaget till Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. Av ingressen framgår att i propositionen föreslås ett anslag på 650 milj. kr. I redovisningen av de motioner som väcktes med anledning av propositionen registrerar man att motionen 1208 av herr Werner m. fl. yrkade att riksdagen i stället för 650 milj. kr. skulle ge SJ 710 milj. kr. Det var det enda yrkandet om ändring av anslagets storlek som förelåg i fjol. Utskottet behandlade denna motion och föreslog riksdagen att den skulle avslås, alltså att riksdagen skulle ge SJ precis de 650 milj. kr. som regeringen hade föreslagit. Det är i och för sig inte så märkvärdigt. Men när man läser vidare letar man förgäves efter någon reservation. Och när man tittar på deltagarförteckningen för beslutet finner man att bland de riksdagsmän som deltog i detta trafikutskottets enhälliga beslut befinner sig herr Zachrisson.

Det är som en följd av det beslutet, Bertil Zachrisson, som de här aviserade indragningarna kommer. De är precis en direkt följd av det. Det är bara att fråga SJ:s generaldirektör; vi hade långa samtal om detta.

På grund av att man i SJ för innevarande budgetår av 1976/77 års riksdag inte fick vad man hade äskat och på grund av att utskottet, i vilket herr Zachrisson ingick, avlog ett förslag om höjning måste SJ inskränka trafiken. När det blev uppenbart för regeringen – för mig i första hand – i mitten på januari i år vad det skulle innebära, föreslog jag regeringen att fatta beslut den 26 januari att man ändå fick göra indragningen. Det har inte ett dugg med årets budgetpropositions anslagsförslag att göra, utan det är en följd av fjolårets riksdagsbeslut, som i sin tur var föranlett av ett enhälligt, av bl. a. Bertil Zachrisson lämnat förslag från riksdagens trafikutskott.

BERTIL ZACHRISSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår att kommunikationsministern är störd av de påpekanden som vi har gjort om det sätt på vilket frågan har blivit handlagd – för det är anmärkningsvärt att riksdagen på det här viset i sitt arbete ryckvis får än det ena och än det andra beskedet.

Herr Lothigius talade alldeles nyss om byråkrati. Herr Turesson gör nu ett ganska förtvivlat försök att hänvisa till ett tidigare budgetår. Det är alldeles riktigt att riksdagen fattade ett beslut i fjol utifrån de ekonomiska förutsättningar som då gällde. Om regeringen sedan hade funnit att det beslutet var felaktigt, hade den i och för sig haft utomordentliga möjligheter att korrigera det i den budgetproposition som lades på riksdagens bord i början av januari, eftersom riksdagen där får nya förutsättningar att behandla ärendet, och på den grundvalen företas sedan motions- och utskottsarbete. Men dagen efter det att motionstiden hade utgått lade kommunikationsministern fram ett nytt förslag – ja, det var egentligen inget förslag utan som vanligt ett ganska yvigt löfte – där man talade om vissa saker, men där det också sades att man så småningom skulle komma till riksdagen och meddela vad detta skulle komma att kosta. Det rör ju en verksamhet som skall börja den 28 maj och alltså sträcka sig in på nästa budgetår, och det är klart att de beslut som vi

Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.

Torsdagen den
30 mars 1978

*Ersättning till sta-
tens järnvägar för
drift av icke lön-
samma järnvägs-
linjer m. m.*

successivt fattar påverkar SJ:s sätt att vara, vilka tåg som skall gå, vilka tider de skall gå på, osv.

Jag förstår att det här känns besvärande. SJ befinner sig nu i ett läge där man inte vet vilken sorts tidtabell man skall ha den 28 maj och vilken typ av tågordning man skall ha framöver. Det är naturligtvis mycket besvärande. Kommunikationsdepartementet har verkligen med det här ställt till det både för sig och för SJ! Vad det leder till vet vi inte. Herr Turesson tror att det kommer att bli bra, men det finns det ingen som vet någonting om. Ingen vet vad det kommer att kosta, och ingen vet heller hur bra det kommer att bli. Ett och annat tåg kommer att gå även i fortsättningen, och ett och annat tåg kommer inte att gå. Men det är själva ryckigheten och nonchalansen gentemot riksdagen och förutsättningarna för utskottets arbete som jag har velat ta upp i detta sammanhang.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Nu skall jag stå här i bänken och tala lugnt och sansat för att inte hetsa upp Bertil Zachrisson ytterligare! Jag tror inte det är nyttigt för honom att bli så där hetsig.

Jag förstår så väl att Bertil Zachrisson tycker att det är besvärande, men vem är det besvärande för? Jo, självfallet för Bertil Zachrisson, som är medansvarig till att SJ fick ett anslag som föranleder företaget att göra inskränkningar i trafiken. Jag är precis lika medansvarig för det som han, eftersom det var jag som föreslog riksdagen det anslaget. men Bertil Zachrisson försummade att föreslå riksdagen att höja anslaget. Därför är vi lika medansvariga båda två. Men jag tog konsekvensen av detta när jag i januari månad fick se följderna – de följer som enligt min och regeringens mening innebär att trafikutbudet blir för litet – och det var därför vi fattade beslutet.

Det är inte alls så, Bertil Zachrisson, att SJ inte vet vilken tidtabell man ska ha från den 28 maj eller att det, som Bertil Zachrisson försöker påstå, blir så att det går ett tåg då och ett tåg då litet så där hipp som happ. SJ:s tidtabell fr. o. m. den 28 maj detta år är redan fastställd och klar, och vi vet alla precis vad den kommer att innehålla – det har jag fått en noggrann redovisning av. Och den innebär i stort sett att SJ kommer att erbjuda trafikanterna ett serviceutbud som tillgodoser de behov som vi den 26 januari i år anser erforderligt.

BERTIL ZACHRISSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Turesson har – när han själv är i litet oro – ett vänligt sätt att uppmana andra att vara lugna. Det gör han ofta i kammaren.

Vi är självfallet medansvariga för beslutet i fjol. Jag står för det. Jag står också för det ekonomiska beslut som vi rekommenderar riksdagen att fatta i dag.

Men det är inte detta frågan gäller, utan den gäller förutsättningarna för riksdagen och utskottet att bedöma konsekvenserna av det beslut som skall fattas. Och där menar jag att vi genom det sätt på vilket kommunikationsdepartementet handlagt de här frågorna hamnat i ett läge där vi praktiskt taget

från den ena månaden till den andra inte vet vilka förutsättningar som gäller.

Nu säger herr Turesson att han vet vilka tåg som skall gå efter den 28 maj. Det är en intressant upplysning – detta tror jag inte någon annan har klart för sig. Det betyder alltså att det är bestämt vilka indragningar som skall göras och vilka som inte skall göras.

Vet herr Turesson också vilka kostnader det blir? Herr Turesson har ju lovat att vi i riksdagen skall få reda på kostnaderna åtminstone så småningom. Men hur påverkar de det beslut vi fattar i dag?

Jag sade förut att herr Turesson nu uppmanar riksdagens ledamöter att blunda och trycka. Men det finns ju en chans att ge oss litet klarsyn i dag. Tala om vilka konsekvenserna blir för SJ på grundval av det beslut som kommunikationsministern fattat och vilka de ekonomiska konsekvenserna blir! Det vore rimligt att riksdagen hade klart för sig detta i dag när vi skall fatta beslut som avser SJ:s ekonomi för framtiden.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Det beslut riksdagen nu skall fatta har inte något samband med de åtgärder som blir en följd av regeringsbeslutet den 26 januari. Den frågan återkommer jag till riksdagen med när SJ redovisat vilka kostnader beslutet föranleder. Och detta kommer att föreläggas riksdagen i en tilläggsproposition.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Det finns två skäl till att jag kan fatta mig tämligen kort. Dels är tiden långt framskriden, dels har det varit en lång trafikpolitisk debatt i dag. Och jag skall inte försöka provocera fram någon repris på den även om det kunde ligga nära till hands.

Bertil Zachrisson sade bl. a. att han hoppades att det fanns en bred enighet om vilken trafikpolitik vi skall föra i framtiden. Jag måste säga att jag inte är lika förhoppningsfull. Jag tror att det även i fortsättningen kommer att finnas krafter som vill låta marknadskrafternas fria spel styra, och krafter som vill ha en totalplanerad, samhällsinriktad trafikpolitik, där profiten inte styr utan i stället samhällsnyttan och människors bästa. Och där kommer det att skära sig även i fortsättningen.

Det betänkande som nu behandlas avser anslag för drift av icke lönsamma järnvägslinjer. Då kan man lämpligen ställa frågan: Lönsamma eller olönsamma för vem? En järnvägslinje som varit olönsam för SJ kan naturligtvis vara lönsam för samhället, om man tar med alla de kända faktorerna i kalkylen, dvs. säkrare trafik, mindre olyckor, minskat vägslitage och en hel del annat.

Hittills har det strikta lönsamhetstänkandet inneburit att SJ kapat bort de minst lönsamma delarna, att SJ höjt taxor och priser och därigenom gjort ännu fler bandelar olönsamma och fått motivation för nya nedläggningar och nedskärningar. Nu går ju en onaturligt stor del av såväl gods- som personbefordran på landsväg. De flesta påstår sig vara motståndare till den

Torsdagen den
30 mars 1978

*Ersättning till sta-
tens järnvägar för
drift av icke lön-
samma järnvägs-
linjer m. m.*

utvecklingen, men det tycks vara ofattbart svårt att vända den till det bättre. När vi säger i vår motion att en bred folkmajoritet torde vara överens om att 1963 års trafikpolitiska beslut var något av en riksolycka är det knappast några överord.

Man har nu framhållit här att en ny trafikpolitik förbereds. Den skall se dagens ljus inom en tämligen snar framtid. Men i avvaktan på att den blir verklighet kräver vi att några ytterligare indragningar, nedskärningar eller nedläggningar inte får ske. Det är bakgrunden till att vi föreslår att SJ får ytterligare 166 milj. kr. för s. k. icke lönsam trafik. Det är också vad SJ har begärt. SJ skall alltså inte med hänvisning till bristande resurser kunna genomföra försämringar eller avvecklingar.

Vår motion avvisas liksom SJ:s anslagsäskanden. Man hänvisar till redan genomförda järnvägsnedläggningar, reduktion av allmänna arbetsgivaravgiften och genomförda taxehöjningar, dvs. man säger nej genom att hänvisa till åtgärder, bl. a. taxehöjningarna, som ytterligare försämrar järnvägens attraktionskraft. Vi i arbetarpartiet kommunisterna är övertygade om att de ytterligare medel som vi föreslår för att förhindra försämringar och för att göra järnvägstrafiken attraktiv även på de bandelar som nu betecknas som olönsamma kommer att behövas.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen 246.

Därmed kan jag raskt övergå till att plädera för motionen 268, som möjligen kan förefalla litet udda i sammanhanget. Jag har i den motionen påpekat att det i Norrbotten finns ett antal s. k. olönsamma bandelar. Dit hör exempelvis linjerna Övertorneå–Karungi och Gällivare–Arvidsjaur. Det är ett par exempel bland flera.

SJ har som argument för avveckling av persontrafiken presenterat material som visar att resandefrekvensen är låg på de här bitarna av SJ:s järnvägsnät. Mellan Gällivare och Arvidsjaur är antalet resande sommartid i genomsnitt 35 per dag – under vinterhalvåret ännu lägre. På sträckan Karungi–Övertorneå har det genomsnittliga antalet resande varit 63 per dag. Det är inte särskilt imponerande, det kan man hålla med om. Jag tror att SJ:s siffermaterial är helt korrekt. Passagerarantalet har minskat, men orsakerna är lätta att förstå: försämrad service, glest mellan turerna så att folk tvingas till dyrbara övernattningar, ständigt stigande biljettpriser. Däri ligger orsaken till att man avstått från att resa med SJ och att passagerarfrekvensen alltså successivt minskat. Nu är passagerarantalet så lågt att SJ vid flera tillfällen låtit förstå att man inte vill behålla persontrafiken.

Jag skulle, vilket framgår av motionen, vilja vända på det här resonemanget och fråga: Vilka åtgärder kan vidtas för att popularisera järnvägen på de här utsatta bitarna? Vilka åtgärder kan vidtas för att få nya och flera passagerare och varför inte också mera gods? Ge dessa bandelar en chans – det är substansen i motionen. Låt oss se vad kraftigt sänkta taxor, förbättrad service och tätare turer skulle kunna åstadkomma! Gå ut med en systematisk kampanj för att popularisera tågresandet i stället för att långsamt strypa trafiken på bandelarna! Slå ner taxorna på de här järnvägssträckorna med

50 % och pröva under ett år vad det skulle ge! Det är mitt förslag i motionen 268, som jag sålunda också yrkar bifall till.

LARS-INGVAR SÖRENSON (s):

Herr talman! Bland andra motioner som utskottsmajoriteten avstyrker i det betänkande vi behandlar nu finns också motionen 1605. I den begär vi att riksdagen ger regeringen i uppdrag att omdisponera kostnadsansvaret för ett preciserat antal uppgifter, som statsmakten ålagt SJ utan att de kan anses förenliga med de principer och målsättningar som samma statsmakt angett som normgivande för statens järnvägar genom 1963 års trafikpolitiska beslut.

De uppgifter vi berör i motionen sammanfaller med SJ:s egen anslagsframställning för budgetåret 1978/79, och jag kommer här att närmare gå in på dem fall för fall. Jag tar upp nio konkreta punkter.

Först har vi tagit upp den svensk-polska färjetrafiken, som genom regeringens beslut den 30 mars 1973 – och mot SJ:s egen uttalade vilja – dirigerades över Ystad i stället för över den företagsekonomiskt riktigare färjestationen Trelleborg. Härigenom uppstår såväl högre tågkostnader som andra merkostnader, vilket statsmakten var väl medveten om när beslutet fattades. Vi bestrider inte i motionen de andra skäl, främst i dåläget de arbetsmarknadspolitiska avvägningarna, som motiverade regeringens beslut. Vad vi ifrågasätter är om dessa skäl också får ta över principen om affärsmässighet, som det samtidigt åligger SJ att följa. SJ:s merkostnader, mätta enligt den företagsekonomiska kalkylen, är i denna del 1,8 miljoner för det aktuella budgetåret.

På samma sätt förhåller det sig med busstrafiken över Övertorneå–Pajala. Här diskuterades en gång framdragning av järnväg. Någon järnväg drogs inte fram. I stället sattes busstrafik in, varvid kostnadsansvaret för SJ närmare preciserades till samma trafikantintäkter som om järnväg trafikerat sträckan. Det betyder lägre taxesättning och inkomstbortfall, som nu av SJ framräknats till 1,7 miljoner. Det här beslutet togs av regeringen den 7 maj 1971 och på nytt av regeringen den 15 december 1976 för trafikåret 1977/78, innebärande att antalet turer i regionen minst skall motsvara trafikutbudet för 1976/77. Merkostnaden har då framräknats av SJ till ett ersättningsbelopp om 1,7 miljoner – också detta baserat på en rent affärsmässig kalkyl. I en ny och utvidgad kalkyl upptas dessutom totalkostnaden därutöver för den regionala icke lönsamma busstrafiken till 36,7 milj. kr. Inte heller för detta får SJ något vederlag.

Trots att 1965 års musei- och utställningssakkunniga i betänkandet SOU 1973:5 framhöll det otillfredsställande i att SJ skall svara för finansieringen av Järnvägsmuséet och mot SJ:s uttalade vilja har ändå riksdagen ålagt statens järnvägar att svara för och bära kostnaderna för muséet. Ingen annan verksamhet än den rent museala förekommer, och det är svårt att se sambandet mellan dessa kostnader och den strikta affärsmässighet som riksdagen samtidigt åligger SJ. SJ:s merkostnad har beräknats i denna del till 3,1 milj. kr.

Nr 105

Torsdagen den
30 mars 1978

Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägs-linjer m. m.

Torsdagen den
30 mars 1978

*Ersättning till sta-
tens järnvägar för
drift av icke lön-
samma järnvägs-
linjer m. m.*

På samma sätt beslutade regeringen den 22 februari 1974 om en utvidgad pensionsrabatt, innebärande 50 % nedsättning på ordinarie biljettpriser. Rabatten skulle gälla vid helger och veckoslut i samma utsträckning som den tidigare 67-kortsrabatten. Vid sänkning av pensionsåldern från 67 till 65 år justerades rabattförmånen med hänsyn härtill liksom den utvidgades till dem som enligt allmän försäkringslag åtnjuter förtidspension, sjukbidrag, handkappersättning, hustrutillägg eller ålderspension före 65 års ålder. SJ:s merkostnad för dessa delar har framräknats till 34,7 milj. kr. liksom merkostnaden för beslutade studeranderabatter upptagits till 30,5 milj. kr.

För att erhålla en riktig avvägning av kostnaderna mellan järnvägs- och bussresor i kombination införde SJ s. k. snitttaxa den 22 mars 1972. Genom beslut föreskrev regeringen att SJ skulle slopa denna kostnadstäckande taxa senast den 1 januari 1976. Inkomstbortfallet blev 4,6 milj. kr., också beräknat affärsmässigt.

Av försvarspolitiska skäl har SJ ålagts att utbilda vapenfria tjänstepliktiga. Om den utbildningen skall stå kvar för budgetåret 1978/79 kommer kostnader om 1,6 milj. kr. att drabba SJ. På samma sätt skall SJ svara för en ur totalförsvarssynpunkt fastlagd uppgift att bibehålla ett driftvärn. Kostnaden härför blir för det beräknade året 3,6 milj. kr. För deltagandet i programplaneringen för det ekonomiska försvaret beräknar också SJ förluster om 0,1 milj. kr. Totalt blir försvarsberedskapskostnaderna 5,3 milj. kr.

Enligt den säkerhetskungörelse som gäller (SFS 1959:50) skall järnvägsinnehavare anordna säkerhetsanläggningar vid korsningar järnväg-landsväg. Sedan 1941 erhåller SJ statsbidrag omfattande 90 % av anläggningskostnaderna. Efter ändring genom regeringens beslut 1964 utgår 45 % av kostnaden för automatisering av sådana skyddsanläggningar. Totalt förlorar SJ 27,5 milj. kr. på detta.

Herr talman! I samtliga fall som jag räknat upp gäller det kostnader som upptagits för andra projekt än sådana som kan anses motiverade av den strikta affärsmässighet riksdagen genom sitt trafikpolitiska beslut föreskrivit för statens järnvägar. I inget fall skulle det förefalla riksdagen rimligt att ålägga andra trafikföretag som SJ har att konkurrera med sådana uppgifter utan vederlag.

Herr talman! Med stöd av det anförda yrkar jag bifall till reservationen beträffande motiveringen för utskottets yrkande under 1 med Sven Mellqvist som första namn. Jag gör det med särskild markering av vad som däri sägs i andra och tredje styckena.

I detta anförande instämde Helge Klöver (s).

CARL-WILHELM LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag skulle bara för herr Sörenson vilja ange ett par skäl till utskottets ställningstagande.

För det första skulle det ha varit renare om herr Sörenson i denna fråga begärt ett ytterligare anslag; då hade vi bättre förstått vad han menat.

För det andra är det väl naturligt att departementschefen och departe-

mentet när man granskar SJ:s budget också går in och tittar på varje enskilt område och där gör de justeringar som anses nödvändiga.

För det tredje är trafikpolitiska utredningen klar med dessa frågor. De behandlas i trafikpolitiska utredningens betänkande. Mot den bakgrunden har vi i trafikutskottets betänkande inte tillstyrkt motionen.

LARS-INGVAR SÖRENSON (s):

Herr talman! Jag skulle då vilja ställa en fråga till Carl-Wilhelm Lothigius.

Om jag nu hade gjort såsom Carl-Wilhelm Lothigius säger, alltså yrkat på ett anslag på 145 milj. kr. till täckande av de kostnader som SJ av statsverket ålagts att täcka ur sin egen budget, hade Carl-Wilhelm Lothigius då tillstyrkt detta yrkande?

CARL-WILHELM LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Naturligtvis hade jag avstyrkt det.

LARS-INGVAR SÖRENSON (s):

Herr talman! Där ser ni själv, Carl-Wilhelm Lothigius! Det hade inte gjort någon skillnad om jag hade ställt det yrkandet. Nu knöt jag i stället an till vad som stod i reservationen, särskilt i andra och tredje styckena. Jag gör det naturligtvis med den markeringen att jag litar på att den regering från SAP som kommer att avlösa den nuvarande borgerliga regeringen kommer att uppfylla det löfte som reservationen innebär.

CARL-WILHELM LOTHIGIUS (m):

Herr talman! I sak hade det varit riktigare att göra som jag sade; då hade vi fått klart för oss bakgrunden och vilket önskemål Lars-Ingvar Sörenson hade. Då hade man klart angivit målsättningen att ge SJ dessa pengar, även om vi i trafikutskottet inte hade gått med på det.

LARS-INGVAR SÖRENSON (s):

Herr talman! I sak gör det ingen skillnad, eftersom yrkandet finns här och kommer att upprepas när förhållandena har förändrats och då det blir möjligt för oss att uppfylla kravet i motionen.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

TREDJE VICE TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

H e m s t ä l l a n

TREDJE VICE TALMANNEN: Utskottets hemställan företas till avgörande på sådant sätt att propositioner först ställs särskilt beträffande de frågor

Nr 105

Torsdagen den
30 mars 1978

Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.

Torsdagen den
30 mars 1978

Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägs-linjer m. m.

som berörs i motionen nr 268 av Alf Lövenborg. Därefter företas utskottets hemställan i övrigt till avgörande i ett sammanhang.

Motionen nr 268 av Alf Lövenborg

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels hemställan i motionen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alf Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 1 såvitt avser motionen nr 268 av Alf Lövenborg röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit hemställan i motionen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 267
Nej - 12
Avstår - 1

Utskottets hemställan i övrigt

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o hemställan i motionen nr 1228 av Bertil Måbrink m. fl. i motsvarande del samt 3:o hemställan i motionen nr 246 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Bertil Måbrink begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Alf Lövenborg begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående trafikutskottets hemställan i övrigt i betänkandet nr 19 mom. 1 antar hemställan i motionen nr 1228 av Bertil Måbrink m. fl. i motsvarande del röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit hemställan i motionen nr 246 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde rösträk-

ning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 20
Nej - 11
Avstår - 245

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i övrigt i betänkandet nr 19 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit hemställan i motionen nr 1228 av Bertil Måbrink m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266
Nej - 13

Motiveringen

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels den i reservationen av Sven Mellqvist m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Zachrisson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner trafikutskottets motivering i betänkandet nr 19 beträffande mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt den i reservationen av Sven Mellqvist m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Zachrisson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 145
Nej - 126
Avstår - 10

Mom. 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Nr 105

Torsdagen den
30 mars 1978

Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägs-linjer m. m.

Torsdagen den
30 mars 1978

Studiestöd m. m.

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1977/78:18 med anledning av propositionen 1977/78:100 i vad avser anslag för budgetåret 1978/79 till studiestöd m. m. jämte motioner.

Regeringen hade i propositionen 1977/78:100 bil. 12 (utbildningsdepartementet) under litt. F Studiestöd m. m. punkterna F 1–F 9 och IV. Statens utlåningsfonder punkten IV:5 föreslagit riksdagen att

(F 1) till Centrala studiestödsnämnden m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 34 036 000 kr.,

(F 2) anta inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1973: 349),

(F 2) godkänna att 351 300 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1978/79 tillfördes anslaget Studiebidrag m. m.,

(F 2) till Studiebidrag m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 809 000 000 kr.,

(F 3) till Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kr.,

(F 4) godkänna att 5 800 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1978/79 tillfördes anslaget Ersättning till postverket och riksförsäkringsverket för deras handläggning av studiesocialt stöd.

(F 4) till Ersättning till postverket och riksförsäkringsverket för deras handläggning av studiesocialt stöd för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 4 600 000 kr.,

(F 5) till Bidrag till avlönande av föreståndare vid elevhem vid gymnasieskolor m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 600 000 kr.,

(F 6) till Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 2 255 000 kr.,

(F 7) till Ersättning till vissa lärarkandidater för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 41 288 000 kr.,

(F 8) godkänna att 14 097 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1978/79 tillfördes anslaget Administration av och information om vuxenstudiestöd m. m.,

(F 8) till Administration av och information om vuxenstudiestöd m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett anslag om 1 000 kr.,

(F 9) godkänna att 25 000 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1978/79 tillfördes anslaget Bidrag till

uppsökande verksamhet på arbetsplatser, m. m.

(F 9) till informationsverksamhet bland invandrare för budgetåret 1978/79 anvisa ett belopp av 500 000 kr.,

(F 9) till Bidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser, m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett anslag av 501 000 kr.,

(IV: 5) godkänna att 30 000 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1978/79 tillfördes anslaget Studiemedelsfonden,

(IV: 5) till Studiemedelsfonden för budgetåret 1978/79 anvisa ett investeringsanslag av 1 020 000 000 kr.

I propositionen hade bl. a. föreslagits

att det inkomstprövade tillägget, som f. n. utgick med högst 75 kr. i månaden, skulle räknas upp till högst 105 kr. i månaden,

en höjning av det behovsprövade tillägget från 150 kr. till 175 kr. och av inackorderingstillägget från 230 kr. till 260 kr. per månad räknat,

en justering av avståndsintervallerna och en uppräknig av beloppen i fråga om resetillägget från f. n. 105, 140, 190, 220 och 255 kr. för avstånd om resp. 6, 15, 25, 35 och 45 km till 115, 150, 190, 220, 265 och 300 kr. för avstånd om resp. 6, 13, 19, 27, 36 och 46 km.,

en höjning av inkomstgränsen för de inkomstprövade och behovsprövade tilläggen från 35 000 kr. till 38 000 kr.,

att återbetalningspliktiga studiemedel skulle kunna utgå med 5 000 kr. per läsår i stället för som f. n. med 4 500 kr. och att generösare regler skulle kunna tillämpas vid behovsprövningen.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:367 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts

1. att riksdagen skulle uttala sig för och hos regeringen anhålla om förslag till en ändring av det studiesociala stödet i enlighet med följande:

a. att det studiesociala stödet gjordes enhetligt och att det skulle omfatta alla över 16 år,

b. att totalbeloppet höjdes till 200 % av basbeloppet,

c. att bidragsdelen höjdes till 25 % av totalbeloppet,

d. att fribeloppet höjdes till 200 % av basbeloppet,

e. att barntillägget höjdes till 50 % av basbeloppet och att det gjordes återbetalningsfritt,

f. att äktamakeprövningen omedelbart slopades,

g. att en förändring och förbättring av återbetalningsreglerna genomfördes på ett sådant sätt att normalinkomstläget för en heltidsarbetande gjordes återbetalningsfritt och att återbetalningsbeloppet därefter ökade med stigande inkomst,

h. att hela det återstående skuldbeloppet avskrevs vid pensionering,

i. att inackorderingstillägget utgick med 350 kr. per månad,

j. att det inkomstprövade liksom det behovsprövade tillägget utgick med

Torsdagen den
30 mars 1978

Studiestöd m. m.

maximalt 200 kr.,

k. att inkomstgränsen höjdes till 42 000 kr. för det inkomstprövade tillägget och till 50 000 kr. för det behovsprövade,

1. att åldersgränsen för erhållande av inkomstprövat tillägg skulle vara 16 år,

m. att vuxenstudiestödet i sin helhet utgick som bidrag,

n. att åldersgränsen för erhållande av särskilt vuxenstudiestöd höjdes till 60 år,

o. att ungdomsstuderande med resväg över 80 mil beviljades tio fria hemresor per år och att dessa fick företas med flyg,

2. att riksdagen uttalade sig för att det nuvarande studiesociala stödet borde ersättas av studielön för alla studerande över 16 år,

1977/78:435 av Sture Korpås (c) och Sven Eric Åkerfeldt (c),

1977/78:437 av Margit Sandéhn (s) och Maj-Lis Landberg (s),

1977/78:439 av Anna-Greta Skantz m. fl. (s), såvitt avsåg yrkandet 1,

1977/78:540 av Sven Aspling m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen skulle

1. besluta att beloppet för timstudiestöd enligt studiestödslagen skulle utgå med 30 kr./tim. i stället för av regeringen föreslaget belopp om 25 kr./tim.,

2. besluta att beloppet för inkomstbidrag inom dagstudiestödet skulle utgå med 150 kr./dag i stället för av regeringen föreslaget belopp om 125 kr./dag,

3. besluta att vuxenstudiestöd även skulle utgå under julferier,

4. avslå regeringens förslag under anslaget Administration av och information om vuxenstudiestöd m. m. (F 8, utbildningsdepartementet) om att medel för information om vuxenstudiestöd skulle utgå till företagarorganisationer,

5. avslå regeringens förslag under anslaget Bidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser m. m. (F 9, utbildningsdepartementet) att medel för uppsökande verksamhet skulle utgå till företagarorganisationer,

6. hos regeringen begära förslag till nästa riksmöte om stöd vid sjukdom för deltagare i vuxenutbildning m. m.,

7. besluta att inkomstgränsen för inkomstprövat tillägg och behovsprövat tillägg inom studiehjälpen höjdes till 41 000 kr.,

8. besluta att den övre reduktionsgränsen för inkomstprövat tillägg fastställdes till 60 000 kr.,

9. till Studiebidrag m. m. (F 2, utbildningsdepartementet) för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 3 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 812 000 000 kr.,

1977/78:545 av Kerstin Nilsson m. fl. (s), vari hemställt att riksdagen beslutade sådan ändring av studiestödsbestämmelserna att anvisningarna om fria hemresor för elever vid gymnasieskolor fick sådan utformning att med fri hemresa avsågs verkliga kostnader för resa gymnasieorten–bostadsorten,

1977/78:546 av Marianne Ståhlberg m. fl. (s),

1977/78:547 av Marianne Ståhlberg m. fl. (s),

1977/78:1055 av Karin Flodström m. fl. (s),

1977/78:1056 av Karin Flodström m. fl. (s),

1977/78:1060 av Torsten Gustafsson (c) och Per-Axel Nilsson (s), vari hemställt att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att centrala studiestödsnämndens (CSN) anvisningar ändrades så att gotländska elever vid gymnasiestudier på fastlandet alternativt kunde erhålla ersättning för resa med flyg i stället för båt vid färd från och till Gotland,

1977/78:1073 av Christina Rogestam (c) och Kerstin Göthberg (c), vari hemställt att riksdagen uttalade att en reformering av studiestödet för 18–19-åringar borde prioriteras framför andra studiesociala åtgärder, samt

1977/78:1076 av Olle Westberg i Hofors (s) och Wivi-Anne Cederqvist (s).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. beträffande inkomstprövat och behovsprövat tillägg med bifall till propositionen 1977/78:100 i motsvarande delar samt med avslag på motionerna 1977/78:367, yrkandena 1 j–l, och 1977/78:540, yrkandena 7 och 8, anta 3 kap. 10 och 11 §§ förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349),

2. beträffande inackorderingstillägg med bifall till propositionen i motsvarande del och med avslag på motionen 1977/78:367, yrkandet 1 i, anta 3 kap. 7 § förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349),

3. beträffande enhetligt studiestödssystem och studielön avslå motionen 1977/78:367, yrkandena 1 a och 2,

4. beträffande resettillägg avslå motionerna 1977/78:1055 och 1977/78:1076,

5. beträffande hemresor för inackorderade elever med anledning av motionerna 1977/78:367, yrkandet 1 o, 1977/78:545 och 1977/78:1060 ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. beträffande studiestöd till myndiga elever med bifall till motionen 1977/78:1073 ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. beträffande utbetalning av studiehjälp avslå motionen 1977/78:1056,

8. beträffande rätten till studiemedel avslå motionen 1977/78:367, yrkandena l b–e samt yrkandet l f i motsvarande del,

9. beträffande återbetalning av studiemedel avslå motionerna 1977/78:367, yrkandet l f i motsvarande del och yrkandena l g och h, samt 1977/78:437,

10. beträffande tilldelning och återbetalning av särskilt vuxenstudiestöd avslå motionen 1977/78:367, yrkandena l m och n,

11. beträffande särskilt vuxenstudiestöd under julferien avslå motionen 1977/78:540, yrkandet 3,

12. beträffande dagberäkning av särskilt vuxenstudiestöd avslå motionen 1977/78:439, yrkandet l,

13. beträffande timstudiestöd och dagstudiestöd, med bifall till propositionen i motsvarande delar och med avslag på motionen 1977/78:540, yrkandena l och 2, anta 5 kap. 4 § och 6 kap. 6 § förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349),

14. anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349) i vad det inte behandlats i punkterna l, 2 och 13 ovan,

15. beträffande vuxenstudiestöd under sjukdom avslå motionen 1977/78:540, yrkandet 6,

16. beträffande rätt för vuxenutbildningsnämnd att fördela vuxenstudiestöd avslå motionen 1977/78:547,

17. till Centrala studiestödsnämnden m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 34 036 000 kr.,

18. godkänna att 351 300 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1978/79 tillfördes anslaget Studiebidrag m. m.,

19. med bifall till propositionens förslag och med avslag på motionen 1977/78:540, yrkandet 9, till Studiebidrag m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 809 000 000 kr.,

20. till Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kr.

21. godkänna att 5 800 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1978/79 tillfördes anslaget Ersättning till postverket och riksförsäkringsverket för deras handläggning av studiesocialt stöd,

22. till Ersättning till postverket och riksförsäkringsverket för deras handläggning av studiesocialt stöd för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 4 600 000 kr.,

23. till Bidrag till avlönande av föreståndare vid elevhem vid gymnasieskolor m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 600 000 kr.,

24. till Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 2 255 000 kr.,

25. till Ersättning till vissa lärarkandidater för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 41 288 000 kr.,

26. beträffande medel till företagarorganisationer för information om vuxenstudiestöd avslå motionen 1977/78:540, yrkandet 4,

27. godkänna att 14 097 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1978/79 tillfördes anslaget Administration av och information om vuxenstudiestöd m. m.,

28. till Administration av och information om vuxenstudiestöd m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett anslag av 1 000 kr.,

29. beträffande suppleanter i vuxenutbildningsnämnd avslå motionen 1977/78:546,

30. beträffande medel till företagarorganisationer för uppsökande verksamhet på arbetsplatser m. m. avslå motionerna 1977/78:435 och 1977/78:540, yrkandet 5,

31. godkänna att 25 000 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1978/79 tillfördes anslaget Bidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser, m. m.,

32. med anledning av propositionens förslag såvitt avsåg mom. 2 och 3 under F 9 till Bidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser, m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett anslag av 500 000 kr.,

33. godkänna att 30 000 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1978/79 tillfördes anslaget Studiemedelsfonden,

34. till Studiemedelsfonden för budgetåret 1978/79 anvisa ett investeringsanslag av 1 020 000 000 kr.

Följande sex reservationer hade avgivits av Sven Aspling, Gillis Augustsson, Helge Karlsson, Doris Håvik, Ralf Lindström, Christer Nilsson och Lars-Åke Larsson (samtliga s):

1. beträffande inkomstprövat och behovsprövat tillägg, vari reservanternas ansett att utskottet under 1 och 19 bort hemställa

1. att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:540, yrkandena 7 och 8, och med anledning av propositionen 1977/78:100 i motsvarande delar samt motionen 1977/78:367, yrkandena 1 j-l, skulle dels anta 3 kap. 10 och 11 §§ förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349), dels ge regeringen till känna vad reservanternas anför om höjning av ekonomiskt underlag och övre reduktionsgräns,

19. att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:540, yrkandet 9, och med anledning av propositionen till Studiebidrag m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 812 000 000 kr.,

2. beträffande särskilt vuxenstudiestöd under julferier, vari reservanterna ansett att utskottet under 11 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:540, yrkandet 3, gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

3. beträffande timstudiestöd och dagstudiestöd, vari reservanterna ansett att utskottet under 13 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:540, yrkandena 1 och 2, och med anledning av propositionen i motsvarande delar skulle anta 5 kap. 4 § och 6 kap. 6 § förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349) med den lydelse reservanterna föreslagit,

4. beträffande vuxenstudiestöd under sjukdom, vari reservanterna ansett att utskottet under 15 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:540, yrkandet 6, gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

5. beträffande medel till företagargorganisationer för information om vuxenstudiestöd, vari reservanterna ansett att utskottet under 26 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:540, yrkandet 4, gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

6. beträffande medel till företagargorganisationer för uppsökande verksamhet på arbetsplatser m. m., vari reservanterna ansett att utskottet under 30 bort hemställa

att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:435 och med bifall till motionen 1977/78:540, yrkandet 5, gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! I sex reservationer vid socialförsäkringsutskottets betänkande 18 föreslår den socialdemokratiska utskottsgruppen förbättringar utöver regeringens proposition.

Reservationen 3 tar upp timstudiestöd och dagstudiestöd. Vår utgångspunkt är, för att citera den socialdemokratiska partimotionen, "att det är viktigt att de stöd som tilldelas sökande är av sådan storleksordning att inte stora grupper av ekonomiska skäl utestängs från att utnyttja stödformerna". Mot den bakgrunden föreslår vi att timstudiestödet höjs till 35 kr. i timmen och inkomstbidraget inom dagstudiestödet till 150 kr. per dygn. Vårt förslag på den här punkten ligger helt i linje med LO:s och TCO:s krav och önskemål.

Regeringen föreslår en uppräknig av timstudiestödet från 22 kr. till 25 kr., medan CSN har förordat en höjning till 35 kr. En anpassning av timstudiestödet till CSN:s krav bör ske i två etapper, som vi framhåller i den socialdemokratiska partimotionen.

Reservationen 2 behandlar särskilt vuxenstudiestöd under julferier. Studerande som beviljas vuxenstudiestöd har små möjligheter att återgå till arbetet under julleddigheten. Eftersom vuxenstudiestödet är avsett att ersätta inkomstbortfall, är det rimligt att denna stödform framdeles utgår även under julferier.

När det gäller vuxenutbildningsavgiften tas den frågan upp i reservationerna 5 och 6. Denna avgift betalas enbart på löntagarnas medel, medan egenföretagarna inte betalar någon avgift. Vi kan därför inte acceptera att företagareorganisationer skall få medel via vuxenutbildningsavgiften för information om vuxenstudiestöd och för uppsökande verksamhet på arbetsplatser. Den borgerliga trepartiregeringens linje innebär att löntagarnas medel förbrukas för företagarnas ändamål.

Jag vill i det här sammanhanget nämna att LO och TCO har i ett brev till regeringen tagit upp frågan om vuxenutbildningsavgiftens konstruktion. Där säger löntagarorganisationerna bl. a. "att finansieringen av vuxenutbildningsinsatser för andra grupper än löntagare ordnas så att den inte endast drabbar löntagare".

I reservationen 2 pekar den socialdemokratiska utskottsgruppen på att frågan om utformningen av stödet vid sjukdom för dem som erhåller vuxenstudiestöd ännu inte lösts. Riksförsäkringsverket har på uppdrag av den dåvarande socialdemokratiska regeringen utrett frågan och kommit med förslag i ärendet. Förslaget, som har utarbetats i samråd med AMS och CSN och tillstyrkts av LO och TCO, innebär att deltagare i vuxenstudier får behålla sitt stöd också under sjukdom under utbildningstiden. Det är beklagligt att när nu ett utarbetat förslag som tillstyrkts vid remissbehandlingen finns framme, vill inte den borgerliga regeringen medverka till en lösning av frågan. I vår reservation föreslås att riksförsäkringsverkets förslag läggs till grund för ett förslag från regeringen, som kan föreläggas nästa riksmöte.

Den uppräknade som regeringen föreslår av inkomstgränserna för inkomstprövat och behovsprövat tillägg är alltför begränsad mot bakgrund av den faktiska inkomstutvecklingen. I enlighet med vad socialdemokraterna föreslagit i en motion om det statliga bostadsstödet bör inkomstgränsen för reducerat bidrag höjas till 41 000 kr. Samtidigt föreslår vi att den övre reduktionsgränsen för det inkomstprövade tillägget flyttas 6 000 kr. till 60 000 kr. Därigenom förhindrar vi att studerande stöts ut ur systemet med inkomstprövat tillägg.

Ett enhälligt utskott har tillstyrkt motionen 1073, som begär ett riksdagsuttalande om att en reformering av studiestödet till 18-19-åringar bör prioriteras framför andra studiesociala frågor. Den motionen överensstämmer i allt väsentligt med en socialdemokratisk motion till förra årets riksmöte, ett förhållande som framgår av utskottets betänkande.

Den borgerliga regeringen har nu lagt två propositioner på det studiesociala området utan att moderaterna och folkpartiet har lyckats infria sina vallöften. Jag tänker bl. a. på makeprövningen och höjningen av bidragsdelen. Ambitionerna tonades ner när partierna tog plats i kanslihuset.

Studiestöd m. m.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 – 6 av herr Aspling m. fl. vid socialförsäkringsutskottets betänkande nr 18.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Den borgerliga regeringens budget är en dyster läsning för de studerande. Det svenska samhället befinner sig i en djup permanent kris, och detta drabbar såväl själva utbildningen som det studiesociala stödet åt de studerande. Trots att den nya högskolereformen, "århundradets utbildningsreform", genomförs med bl. a. högskoleutbildning på en rad nya orter i landet och trots att tillströmningen av studerande till högskolorna har ökat under hela 1970-talet, har utbildningsdepartementets del av den totala budgeten sjunkit från 17 till 14 % på ett par år.

Årets budget innebär också en klar social nedrustning vad beträffar det studiesociala stödet. De studerande har i landsomfattande aktioner och uttalanden ställt krav på förbättringar, och i viss mån har också centrala studiestödsnämnden stött en del av de krav som de studerande fört fram. Regeringen har i avvaktan på studiestödsutredningen, som beräknas bli färdig i början av 1980-talet, och till följd av det statsfinansiella läget inte varit beredd att tillmötesgå något av de krav som från olika håll förts fram. Äktamakeprövningen är, trots att riksdagen redan 1976 fattade beslut om avveckling inom tre år, skjuten på framtiden. Några höjningar av studiemedlens totalbelopp eller bidragsdel kommer inte att ske. Barntillägget, fribeloppet och bidragsdelen kommer inte heller att förbättras osv.

Denna sociala nedrustning av studiestödet sker i ett läge, då tillströmningen av studerande till högskolorna ökar och då sammansättningen av de studerande ändras till att omfatta allt fler vuxenstuderande med familj och barn. För dessa grupper är det oerhört svårt att klara sig med nuvarande studiemedel. De knappa ekonomiska anslagen till utbildning och den sociala nedrustningen på studiestödets område är inte bara ett hot mot hela högskoleutbildningen utan även ett allvarligt hinder för alla människors möjlighet att skaffa sig en högre utbildning. Den sociala snedrekryteringen till högre utbildning kommer inte att kunna brytas, och det blir arbetarklassens barn som kommer att förlora mest på att nedskärningar görs på högskoleutbildningens och det studiesociala stödets område.

Det nuvarande statliga studiestödet består av tre delar, nämligen studiehjälp, vuxenstudiestöd samt studiemedel. Hela systemet karakteriseras av att det är krångligt, överskådligt och näst intill obegripligt såväl när det gäller utnyttjandet som beträffande konsekvenserna. Ett enhetligt utformat studiestöd som är lätt att överblicka och som gäller för alla över 16 år är nödvändigt. Ett sådant system skulle också gynna dem som genomgår s. k. trappstegsutbildning, dvs. en komplettering på grundskolenivå, följd av gymnasium för att därefter avslutas med högskoleutbildning.

För den enskilde har kraven på utbildning ökat. Längre utbildning, återkommande utbildning och omskolning blir allt vanligare. Utbildningen kan i dag ses inte enbart som en rättighet utan också som en skyldighet, som något av ett tvång för att över huvud taget få möjlighet till arbete.

Det statliga studiehjälpssystemet har sedan det initierades 1918 haft två uttalade målsättningar, att underlätta tillträdet till studier för studerande från mindre bemedlade familjer och att allmänt förbättra de studerandes ekonomiska villkor. När det nuvarande studiemedelssystemet infördes, sade man att målet genomgående skulle vara att bryta den sociala snedrekryteringen till universitet och högskolor.

Trots att allt fler människor, framför allt unga människor, nu har formell rätt till ökad utbildning, är den sociala snedrekryteringen till den högre utbildningen och särskilt den längre sammanhållna utbildningen stor. Detta visar flera undersökningar, t. ex. den som statistiska centralbyrån publicerade 1976 och där det konstateras: "Av samtliga akademikerbarn födda under andra hälften av 1940-talet påbörjade uppskattningsvis ca 80 % studier vid universitet och högskolor (av traditionell typ). Motsvarande siffra för arbetarbarn är ca 10 %."

I samma undersökning påvisas den sociala snedrekryteringen till olika typer av utbildning: "Olika studieriktningar har olika social rekrytering. Den största förändringen av den sociala rekryteringen har skett vid de filosofiska fakulteterna, medan rekryteringen till många spärrade utbildningar har varit relativt oförändrad. Utbildning med stor andel av akademiker- och högre tjänstemannabarn är bl. a. medicinsk, odontologisk och teknisk utbildning samt civilekonomutbildning. Andelen arbetarbarn är störst vid socialhögskola och ämneslärarutbildning."

Till viss del beror snedrekryteringen på utslagningseffekterna i den grundläggande utbildningen – i förskolan, i grundskolan och i gymnasieskolan – och till en del beror den på att barn med akademiskt utbildade föräldrar i sin hemmiljö stimuleras till studier på ett annat sätt än arbetarbarn.

För att ge barnen från arbetarklassen en "andra chans" till universitets- och högskoleutbildning har bestämmelserna om vidgat tillträde tillkommit. Men också denna möjlighet till högre studier har framför allt utnyttjats av andra skikt än arbetarklassen; endast 10 % av dem som fått sådan behörighet till högre studier kommer från arbetarklassen, och bland samtliga vuxenstuderande är endast 2 % arbetare. Allt detta visar med besvärande tydlighet att den sociala snedrekryteringen fortfarande är kraftig och att målsättningarna med det nuvarande studiemedelssystemet inte alls har uppfyllts.

Man kan förmoda att ett lånesystem är en avskräckande faktor för de studerande som har dålig studievana och därmed riskerar att få både ett studiemisslyckande och en studieskuld. En undersökning gjord av Abraham Kamiensky 1975 bekräftar detta. Det heter i den att kvinnliga studerande är mer oroade än manliga för studieskuldbördan och att studerande från socialgrupp 3 är mer oroade än de från socialgrupp 1.

Dagens lånesystem innebär inte enbart att den studerande drar på sig stora skulder. Under studietiden måste den studerande leva på en standard långt under genomsnittet. Dagens maximala studielån, inkl. bidragsdelen, motsvarar en lön på mindre än 2 500 kr. Studiemedelsbeloppet utgör i dag 140 % av basbeloppet. Det skulle i dagens läge krävas en höjning av

studiemedlen till 200 % av basbeloppet för att de studerande skall få del av samma standardökning som låginkomsttagare fått under det årtionde som studiestödet varit i funktion.

Studiemedlen måste också konstrueras på ett sådant sätt att de bättre än vad som nu är fallet följer standardutvecklingen. Bidragsdelen, som aldrig varit fixerad i förhållande till totalbeloppet, har gradvis, trots en del uppjusteringar, minskat från 25 % till 14 % av totalbeloppet. En omedelbar höjning till 25 % av totalbeloppet skulle återställa standarden till den nivå som var meningen från början.

Rädslan för skuldsättning utgör för många människor ett stort och kanske ibland avgörande hinder för att skaffa sig högre utbildning.

Ett sätt att minska skuldbördan är förstås att höja bidragsdelen till 25 % av totalbeloppet. Detta skulle då bli en generell förmån som tillkommer alla.

Ett annat sätt att minska skuldbördan är att kraftigt förbättra återbetalningsreglerna. Återbetalningsskyldighet inträder i dag vid ett avgiftsunderlag på 37 500 kr. En förbättring av återbetalningsreglerna bör göras så att en "normalinkomst" för en heltidsarbetande fastställs och att återbetalningsskyldighet inträder först sedan denna inkomstgräns överskridits. Återbetalningsskyldigheten ökar sedan i takt med ökande inkomst.

Förändring av återbetalningsreglerna på detta sätt skulle därmed bli en selektiv förmån som gynnar betalningssvaga och man skulle också kunna uppnå en fördelningspolitisk effekt. Systemet innebär i praktiken att inkomstsvaga grupper ges studielön, medan betalningsstarka bibehåller studielånet i modifierad form. Det skulle medföra ökad trygghet för såväl ungdoms- som vuxenstuderande och speciellt gynna dem som genomgår trappstegsutbildning. Inom den gruppen är rädslan för skuldsättning ett verkligt hinder för att skaffa sig en högre utbildning.

Studiemedlen har varit föremål för en i stort sett obruten utredningsverksamhet sedan de infördes och vissa förändringar har också genomförts. En av de viktigaste förändringarna var att riksdagen 1976 beslutade om att successivt avskaffa den s. k. äktamakeprövningen. Avvecklingen skulle ske under en treårsperiod. I årets budgetproposition har avvecklingen lagts på is för en okänd framtid. Det kan inte accepteras. Äktamakeprövningen hindrar särskilt kvinnorna att påbörja studier som ett första steg på väg till yrkesverksamhet. Vi menar från vpk:s sida att rätten till att studera skall inte vara avhängig makes eller makas benägenhet att ekonomiskt medverka till den andres studier. Vpk kräver att äktamakeprövningen omedelbart avskaffas.

Fribeloppet har sedan studiestödet infördes och fram till den 1 juli 1976 varit 80 % av basbeloppet per läsår. 1976 beslutade riksdagen att höja fribeloppet till 110 % av basbeloppet per läsår. Denna gräns är dock fortfarande för snävt tilltagen och utgör ett hinder för många vuxenstuderande. En höjning av gränsen till 200 % av basbeloppet är här nödvändig.

En annan stor orättvisa i det nuvarande systemet är att barntilläggen är återbetalningspliktiga och behovsprövade. Enligt den allmänna synen att staten bör ta ett växande ansvar för kostnaden för barnens upphålle bör

givetvis inte denna del vara ett lån. Vi föreslår att barn tilläggen utgår i form av icke återbetalningspliktiga studiemedel och att de också höjs till 50 % av basbeloppet.

För att överbrygga de utbildningsklyftor som i dag finns är det viktigt att vuxenstudiestödet får en mer central roll inom det utbildningspolitiska området. För att ge reella möjligheter till studier för arbetarklassen spelar de studiefinansiella frågorna en mycket stor roll.

Samtliga former av studiehjälp måste årligen justeras för att kompensera kostnadsökningar orsakade av inflationen. Vpk föreslår att inackorderings-tillägget skall utgå med minst 350 kr. per månad och att hänsyn skall tas till faktiska kostnader för inackordering. Vpk anser också att inkomstgränsen för det inkomstprövade tillägget bör höjas till 42 000 kr. och för det behovsprövade till 50 000 kr. Båda tilläggen bör höjas till maximalt 200 kr.

Jämfört med situationen vid 1960-talets mitt har de studerandes ekonomi försämrats kraftigt. Även om ingen utvärdering gjorts av studiemedelssystemets effekter, pekar tillgängliga uppgifter ändå mot att nuvarande system långt ifrån skapar någon jämnare social rekrytering till högre studier. Tvärtom hindrar förmodligen studiemedelssystemets utformning en sådan utveckling. Efter en viss uppgång i mitten och slutet av 1960-talet har andelen ungdomar från arbetarhem som går från gymnasieskolan till fortsatta studier successivt minskat. Med andra ord har den sociala snedrekryteringen bland yngre studerande på högskolenivå under 1970-talet ökat i takt med att det studiesociala systemet har försämrats.

Vpk-motionen 367 avstyrks med motiveringen att en utredning arbetar med denna fråga. Studiestödsutredningen har till uppgift att göra en "övergripande" översyn av det studiesociala stödet. Men dagens studerande har ingen glädje av en utredning vars förslag kan bli verklighet först långt in på 1980-talet.

I väntan på att utredningens förslag blir verklighet – om det nu är bra förslag som kommer fram – måste de studerande få sådana förbättringar av studiestödet att de åtminstone kommer upp till den standard som det var tänkt att de skulle få då systemet infördes för elva år sedan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionen 367.

Vad beträffar de reservationer som socialdemokraterna har avgett kommer vi att stödja reservationerna 4, 5 och 6, men kommer att avstå från att rösta i voteringar om reservationerna 1, 2 och 3. Visserligen förslås vissa förbättringar i reservationen 1, men reservanternas motsätter sig uttalanden om att hela studiestödet måste få en annan utformning i framtiden, och det är något som vänsterpartiet kommunisterna anser vara helt nödvändigt. Vad gäller reservationerna 2 och 3 vill man finansiera visserligen nödvändiga och bra förbättringar inom vuxenstudiestödet med direkt nedskärning av antalet stöd. Det kan vpk inte acceptera, och det är anledningen till att vi kommer att avstå från att rösta i voteringar om detta.

Herr talman! Jag yrkar ånyo bifall till vpk-motionen 367.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

CHRISTINA ROGESTAM (c):

Herr talman! Det nuvarande studiestödssystemet tillkom i mitten av 1960-talet. Under den tid som stödet har fungerat har betydande förändringar skett i samhället. Utbildningsväsendet har på samtliga nivåer varit föremål för genomgripande förändringar. På familjepolitikens område har omfattande reformer genomförts. För att anpassa studiestödssystemen till ändrade förutsättningar har en rad delreformer genomförts. Detta har lett till att det studiesociala regelsystemet har blivit mycket svåröverskådligt.

Betydande förändringar har också skett på arbetsmarknaden, och den situation som möter de studerande efter avslutade studier har i många avseenden förändrats.

Ett av de viktigaste syftena med studiemedelssystemet när det infördes var att göra det möjligt för studerande från familjer med svag ekonomi att bedriva högskolestudier. Studiemedelssystemet skulle på det sättet främja en jämnare rekrytering till högre utbildning från olika socialgrupper. En viss utjämning skedde också under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet. Men det råder ingen tvekan om att det fortfarande finns en social snedrekrytering, och att den när det gäller vissa hårt spärrade utbildningar är ganska stor. Detta märks redan i gymnasieskolan. Det här var en av de faktorer som drev fram studiestödsutredningen. Att arbeta med denna problematik har också ingått som en mycket viktig del i utredningens arbete.

Studiestödsutredningen överlämnade i juni 1977 ett betänkande, Studiestöd – alternativa utvecklingslinjer. Betänkandet har remissbehandlats under hösten 1977, och något senare i vår kommer utbildningsministern att genom tilläggsdirektiv ge utredningen fortsatt uppdrag att arbeta fram konkreta förslag till förändringar av det studiesociala stödet. Med det arbete som redan nedlagts bör det inte ta alltför lång tid att få fram ett förslag till ett nytt studiesocialt stöd.

I väntan på utredningens arbete är regeringen f. n. inte beredd att föreslå några mera omfattande förändringar i det nuvarande systemet. I årets budgetproposition föreslogs därför endast förändringar som är motiverade med hänsyn till kostnadsutvecklingen.

När det gäller studiehjälpen föreslås i budgetpropositionen att det inkomstprövade tillägget skall höjas från högst 75 kr. till högst 105 kr. i månaden. Vidare föreslås en höjning av det behovsprövade tillägget liksom av inackorderingstillägget. I fråga om resettillägget föreslås såväl en justering av avståndsintervallerna som en uppräknig av beloppen. Samtidigt föreslås en höjning av inkomstgränsen för de inkomstprövade och behovsprövade tilläggen från 35 000 till 38 000 kr.

Utskottet anser att de förbättringar som föreslås i propositionen på studiehjälpens område och som är motiverade av kostnadsutvecklingen i det nuvarande statsfinansiella läget får anses vara skäligen. Utskottet kan därför

inte biträda de yrkanden på ytterligare förbättringar som framförts av socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna.

Frågan om fria hemresor har tagits upp i ett antal motioner. Kommunal-ekonomiska utredningen har i sitt slutbetänkande, Kommunerna – utbyggnad, utjämning, finansiering, anslutit sig till studiestödsutredningens uppfattning att kommunerna bör ta över ansvaret för gymnasieelevernas inackordering och resor. Med hänsyn till detta räknade utskottet med att frågan snabbt kommer att få en lösning under studiestödsutredningens fortsatta arbete. Dessutom kommer centrala studiestödsnämnden att under våren 1978 göra en utvärdering av systemet med de fria hemresorna för inackorderade elever.

I detta sammanhang skall man särskilt uppmärksamma problemen för de elever som studerar långt från hemmet och vilkas möjligheter att resa hem väsentligt skulle förbättras om de fick ersättning för flygresor. Man kommer dessutom att se på problemen för de elever som inte har möjlighet att få täckning för sina kostnader därför att allmänna kommunikationsmedel saknas. Utskottet säger klart ifrån att det är angeläget att den här utvärderingen sker på ett sådant sätt att syftet med de fria hemresorna kan uppnås även för de eleverna. Utskottet begär också ett förslag till nästa års riksmöte.

Den viktigaste frågan på studiehjälpens område är att klara situationen för 18–19-åringarna. Här har studiestödsutredningen lagt fram ett förslag som har varit ute på remiss. Regeringen har dock ännu inte lagt något förslag. Som bl. a. Christer Nilsson betonade har socialförsäkringsutskottet understrukit som sin uppfattning att detta är ett område där förbättringar är angelägna att genomföra. Med anledning av en centermotion föreslår nu ett enhälligt utskott att riksdagen uttalar att en reformering av studiestödet till 18- och 19-åringarna bör prioriteras framför andra studiesociala åtgärder. Det är ett viktigt ställningstagande, och det är glädjande att det är ett enigt utskott som gör det.

Några ändringar av studiemedelssystemet föreslås inte i propositionen. Regeringen föredrar att avvakta ett mera slutgiltigt förslag från studiestödsutredningen. I motionen 367 av Lars Werner m. fl. tas det upp ett antal långtgående krav på förändringar i studiemedelssystemet. Utskottet avstyrker motionen med hänvisning till det arbete som pågår i studiestödsutredningen och med hänvisning till det statsfinansiella läget. Att genomföra alla de förbättringar som föreslås i vpk-motionen skulle kosta åtskilliga hundra miljoner.

Jag skall bara kommentera en av punkterna i vpk-motionen, nämligen äktamakeprövningen. Härvidlag föreslog föredragande statsrådet förra året, och riksdagen godkände det, att man skulle ta bort äktamakeprövningen under en treårsperiod. Det första steget togs också förra året. I år har man på grund av det statsfinansiella läget inte ansett det vara möjligt att ta steg nr 2. Programmet har alltså förskjutits ett år, men målet att den skall bort står kvar.

Vuxenstudiestödet hälsades, när det infördes för några år sedan, med stor

tillfredsställelse av samtliga partier. Det var ett steg i rätt riktning. Med det markerades en viljeinriktning att inte bara formellt öppna möjligheter för vuxna att studera på högskolor, i kommunal vuxenutbildning eller i studieförbundens regi utan att även ställa ekonomiska resurser till förfogande för att göra det praktiskt möjligt.

Till årets riksdag har det väckts ett antal motioner med förslag om ändringar i reglerna för tilldelning av studiestöd och om storleken av stödet. I motion 540 föreslås att vuxenstudiestödet skall utgå även under julferierna och att det skall finansieras genom ett mindre antal årsstudiestöd. I andra motioner föreslås att åldersgränsen skall höjas till 60 år. Regeringen har prövat de här frågorna vid beredningen av budgeten men inte ansett sig kunna prioritera dem i år. Utskottet följer här regeringens förslag.

I samma motion föreslår också socialdemokraterna att beloppet för tim- och dagstudiestöden skall höjas. Detta skall finansieras genom att antalet stöd minskas. Regeringen har gjort den bedömningen att man bör föreslå en höjning av tim- och dagstudiestöden till 25 kr. resp. 125 kr., och redan det är en avsevärd förbättring för de studerande. I stället har regeringen gjort den avvägningen att det är viktigare att inom ramen för de resurser som finns öka antalet tim- och dagstudiestöd än att ytterligare öka beloppen. Utskottet delar också här regeringens uppfattning.

Förslaget om vuxenstudiestöd under sjukdom behandlas f. n. inom regeringskansliet, och det finns därför ingen anledning att nu göra något speciellt uttalande i frågan. Vi förutsätter att förslaget kommer att föreläggas riksdagen när beredningen är avslutad. Hur bestämmelserna utformas får vi också anledning att diskutera när propositionen har lagts fram.

Föregående år beslöt riksdagen att bidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser skall utgå också till Lantbrukarnas riksförbund, Sveriges fiskares riksförbund och Sveriges hantverks- och industriorganisation. Bidraget skulle utgå enligt samma grunder som för andra fackliga organisationer som hittills har fått del av bidraget. I år föreslår också departementschefen att de här organisationerna skall få bidrag för administration och information om vuxenstudiestödet.

Avsikten med bidraget till uppsökande verksamhet på arbetsplatserna var att öka möjligheterna att den vägen nå människor med kort, bristfällig utbildning och att stimulera dem till studier. Det finns bland lantbrukare, fiskare, hantverkare och hemarbetande många som har en kort utbildning och som behöver en puff för att komma i gång med studier, precis som när det gäller många andra grupper. I reservationerna argumenteras inte heller emot det riktiga och rimliga i att även dessa grupper omfattas av den uppsökande verksamheten.

I reservationerna 5 och 6 tar man avstånd från förslaget tills finansiering sker i en annan form än genom arbetsgivaravgifter. Anslaget består nu dels av vuxenutbildningsavgifter, dels av skattepengar som har kommit in via de beskattade vuxenstudiestöden. Under dessa bägge anslag rör det sig kanske om några miljoner, som skulle kunna komma de här tre organisationerna och deras medlemmar till del. Under andra anslag inom utbildningsdeparte-

mentet anslås ungefär 120 milj. kr. av dessa pengar till andra ändamål, t. ex. bidrag till studieförbunden, studiecirkelverksamhet m. m.

Den här ordningen är ingenting som den nuvarande regeringen har infört. Det skedde redan under den socialdemokratiska regeringen i samband med att vuxenutbildningsavgiften infördes. Jag kan därför inte betrakta socialdemokraternas resonemang som annat än bristfälligt, logiskt sett. Man accepterar att 120 milj. kr. används till allmän studiecirkelverksamhet oberoende av vilka som deltar, men man accepterar inte att några få miljoner kommer dessa organisationers medlemmar till del under det här anslaget.

Föregående år beslöt riksdagen om en plan för hur man på några års sikt skulle kunna utnyttja hela vuxenutbildningsavgiften plus de beskattade medlen enbart till studiesociala åtgärder. En sådan överföring beräknas ske nästa år. Och jag förutsätter att man i samband med den omläggningen av finansieringen också löser frågan om hur bidraget till uppsökande verksamhet till de här organisationerna skall finansieras i framtiden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till socialförsäkringsutskottets föreliggande betänkande i dess helhet.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Christina Rogestam började med att säga att det viktigaste syftet med studiestödssystemet när det infördes var att förbättra för ungdomar som kommer från familjer med svag ekonomi. Det är riktigt. Men om vi tittar på den situation vi har nu finner vi att det här studiestödssystemet har kapitalt misslyckats. Alla undersökningar som gjorts pekar på den sociala snedrekryteringen, att den kvarstår och att den t. o. m. ökar. Det om något borde tas till intäkt för att vidta omedelbara åtgärder. Det förhållandet att 80 % av de högskolestuderande kommer från socialgrupp 1 och bara 10 % från socialgrupp 3 – trots att övervägande antalet ungdomar kommer från socialgrupp 3 – borde föranleda riksdagen att fatta beslut om en förbättring av studiestödet.

De förbättringar man har gjort, att pytsa på litet här och där, är väldigt marginella. I praktiken är det fråga om social nedrustning på det studiesociala området. Det behövs ett helt nytt system. Och det skall bygga, menar vpk, på en allmän studielön. Vi har i vår motion krävt att man höjer bidragsdelen till 25 %. Om jag inte tar alldeles fel var centerpartiet, och framför allt Christina Rogestam, för bara något år sedan överens med oss om att det måste ske en uppjustering av bidragsdelen. Vi har också i vår motion krävt andra konkreta förbättringar.

Jag tycker att man åtminstone skulle kunna se till att stödet återställs till samma nivå som när det infördes för elva år sedan, men inte ens det har skett. Det är en direkt nedrustning på det studiesociala området som man föreslår från regeringens sida.

Sedan säger Christina Rogestam att det statsfinansiella läget inte medger att man ger de studerande från framför allt arbetarklassen möjligheter till en högre utbildning. Men det finns ju faktiskt resurser i det svenska samhället. Jag skall bara nämna att man utan att blinka tillåter en kapitalexport på nära

4,7 miljarder kronor. Det är litet att ta av när man skall förbättra på det här området! Eller försvarskostnaderna, som lär uppgå till 500 kr. per sekund eller 35 miljoner per dag. Det finns alltså resurser på bl. a. de här områdena att ta av för att tillförsäkra de studerande en rimlig ekonomisk standard, och det finns också möjligheter att bryta den sociala snedrekryteringen – om man bara hade den politiska viljan att genomföra det.

CHRISTER NILSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Utskottsmajoritetens företrädare i debatten har inte lyckats förklara varför löntagarnas medel förbrukas för företagarnas ändamål. Den borgerliga regeringens linje vore logisk om egenföretagarna hade att erlagga vuxenutbildningsavgift.

Att detta är ett problem och inte bara en budgetteknisk fråga visar LO:s och TCO:s brev till regeringen. Vi ser här ett mönster, en linje i regeringen Fälldins politik. På studiestödsområdet som på många andra områden i politiken gynnar regeringen Fälldin de egna grupperna på löntagarnas bekostnad.

När det gäller vuxenstudiestöd under sjukdom konstaterar jag bara att utskottsmajoriteten inte vill ha en snabb lösning av frågan. Ett förslag finns framtaget, men utskottsmajoriteten vill avvakta.

Även när de gäller särskilt vuxenstudiestöd under julferien intar utskottsmajoriteten en passiv hållning och följer i utskottshandlingen departementschefen utan att tala om varför.

När vi vill finansiera förbättringen av tim- och dagstudiestödet genom att begränsa det antal stöd som kan utgå har vi löntagarorganisationerna bakom oss. Den socialdemokratiska linjen innebär att vi får en reform som fungerar och som kan utnyttjas.

Våra förslag till förbättringar av inkomstprövat och behovsprövat tillägg avvisas med hänvisning till statsfinanserna. Om detta vill jag bara säga att det socialdemokratiska budgetalternativet är ekonomiskt starkare än regeringens förslag till statsbudget – vi har ju ett mindre budgetunderskott.

Inga Lantz har nog missuppfattat den socialdemokratiska reservationen 1. Vi motsätter oss inte på något sätt en reformering av studiestödssystemet, men en sådan reform förutsätter att studiestödsutredningen presenterar sitt betänkande. Ett system med studielön måste såvitt jag kan förstå kombineras med någon form av statligt eller samhälleligt reglerad inkomstpolitik, annars riskerar vi att inkomstklyftorna ökar i samhället. Det är nog klokt, Inga Lantz, och den frågan utreds av den statliga utredningen.

CHRISTINA ROGESTAM (c) kort genmäle:

Herr talman! Den sociala snedrekryteringen till högre utbildning är ett stort och allvarligt problem, men studiestödsutredningen har redan enligt sina nuvarande direktiv i uppdrag att hitta vägar för att motverka det. Jag utgår från att man kommer att trycka på detta även i tilläggsdirektiven. Att det är ett viktigt problem som man måste komma till rätta med håller jag med Inga Lantz om, men vi måste ge oss till tåls till dess utredningen har arbetat fram

ett bättre system än det vi har i dag.

Det är möjligt att det enklaste sättet är att införa studielön. Det skulle dock kosta pengar i en utsträckning som i varje fall utskottet inte har ansett sig kunna föreslå.

Vpk kräver förbättringar på en rad punkter, men utredningen arbetar och utskottet tycker i enlighet med vad som är riksdagens vanliga sätt att arbeta, att utredningen måste få bli färdig först innan man går in och ändrar i systemet.

Sedan är det riktigt, Inga Lantz, att centern anser att man med jämna mellanrum skall se över bidragsdelens storlek och justera den. På den punkten har vi inte ändrat oss. Däremot tillhör inte vi dem som har hävdad 25-procentslinjen.

Så sent som i går kväll, Christer Nilsson, beslutade vi här i riksdagen att 106 milj. kr. av vad Christer Nilsson kallar för löntagarnas pengar skall användas som bidrag till studiecirkelverksamheten. De pengarna kan gå till ABF lika väl som till Folkuniversitetet eller till något annat av studieförbunden. Ingen av Christer Nilssons partikamrater som deltog i den debatten protesterade mot detta. I kväll handlar det om några få miljoner, men då säger Christer Nilsson att vi tar av löntagarnas pengar för att ge till företagarna. Jag tycker fortfarande inte att det är någon logik i det resonemanget.

Jag räknar med att man skall kunna finna en annan form för finansiering av stödet under nästa år. Enligt en anmälan från föredragande statsrådet förra året beräknade han att hela vuxenutbildningsavgiften från och med nästa år skall användas till studiesociala åtgärder och alltså inte till åtgärder på bl. a. studiecirkelområdet.

När det gäller tim- och dagstudiestödet vill alltså socialdemokraterna finansiera de höjningar som de föreslår genom att sänka antalet, medan vi har menat att det är viktigare att lämna stöd till ett större antal studerande. Vi vet att det är många sökande till bägge typerna av stöd, och det är viktigt, anser vi, att fler får möjlighet att studera.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Christina Rogestam är övertygad om att studiestödsutredningen klarar av den sociala snedrekryteringen och anser att vi skall ge oss till tåls. Men jag menar att det är bråttom att förändra situationen. Vi har pratat om den sociala snedrekryteringen under ett stort antal år, och den har bara förstärkts. Det är verkligen på tiden att vidta konkreta åtgärder som förändrar situationen. Och det kan man göra genom att, som vi föreslår, bl. a. höja bidragsdelen till 25 %. Det är sådana åtgärder som kan vidtas utan att man förbigår utredningen.

Åtminstone borde den ekonomiska standarden för de studerande återställas till den nivå som var tänkt från början, alltså för elva år sedan. Men för att på sikt förändra hela det studiesociala systemet måste man införa en studielön för alla från 16 år.

Det är märkligt att socialdemokraterna springer ifrån ett gammalt krav som de haft sedan 20 år tillbaka om studielön. Jag är mycket förvånad över att man

inte tar den sociala snedrekryteringen på allvar. I reservationen I från socialdemokraterna går man direkt emot att vi förändrar studiestödet på ett konkret och annorlunda sätt. Den uppfattningen måste man komma fram till om man läser innantill. Och det är anledningen till att vi inte kan stödja reservationen. Vi anser att det behövs ett helt nytt studiesocialt system för att klara den sociala snedrekryteringen.

CHRISTER NILSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Om studerande som i framtiden blir höginkomsttagare slipper studieskulder och i stället får studielön, då kommer inkomstklyftorna i samhället att öka. Därför tycker jag det är klokt att fundera vidare på den frågan i utredningen.

När det gäller den socialdemokratiska reservationen I konstaterar jag att vi där säger att vi inte skall uttala oss i dag om en mer omfattande reformering av det studiesociala systemet. Det skall vi göra först när utredningen finns på riksdagens bord.

CHRISTINA ROGESTAM (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag räknar med att studiestödsutredningen kommer att göra ett bra arbete och försöka få fram ett studiesocialt system som är enhetligt och enkelt – så enkelt det går att göra det – och som också försöker rätta till en hel del av de problem som vi i dag vet finns och där den sociala snedrekryteringen utan tvivel är ett av de stora problemen. Men det här är svårt, och därför tror jag det är viktigt att utredningen får tänka igenom detta ordentligt och komma med ett väl genomarbetat förslag.

Beträffande bidragsdelens storlek vill jag säga att det rör sig om ganska stora pengar för varje procentenhet man höjer den. Detta är alltså en fråga som man får överväga i varje budgetbehandling. I varje fall i år har regeringen inte ansett att det fanns möjlighet att göra någon ytterligare justering uppåt.

Christer Nilsson tog i sin tidigare replik upp vuxenstudiestödet vid sjukdom. Men där är det faktiskt inte någon större skillnad mellan reservanternas åsikt och utskottsmajoritetens. Vi vill på båda håll ha fram ett förslag till riksdagen. I reservationen begär man att förslaget skall komma nästa år. Vi förutsätter att det föreläggs riksdagen när beredningen är avslutad. Det hade varit skillnad om socialdemokraterna begärt en omedelbar förändring. Nu är skillnaden minimal.

Förste vice talmannen anmälde att Inga Lantz anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

KARIN FLODSTRÖM (s):

Herr talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande nr 18 behandlas två av mig väckta motioner inom centrala studiestödsnämndens verksamhetsområde.

Den ena gäller gymnasieelever som saknar svenskt medborgarskap. De

måste göra en särskild ansökan om studiehjälp som prövas av delegationen för utländska studerande. Där är väntetiderna en till två månader längre än för svenska elever. Utskottet har här påpekat att centrala studiestödsnämnden framlagt ett förslag som innebär en förändring av positivt slag för eleverna. Detta gör att jag gläder mig på dessa elevers vägnar.

Den andra motionen har däremot inte rönt samma positiva behandling. Den gäller resetilläggs konstruktion. Enligt CSN:s bestämmelser utgår resetillägg för gymnasieelever som har längre färdväg än 6 km till skolan med f. n. lägst 95 kr. per månad och högst 235 kr. per månad beroende på avståndet.

I exempelvis Örebro län har Regionaltrafikaktiebolaget infört ett enhetligt månadspris för resor inom länet, ett s. k. 50-kort. Enligt gällande bestämmelser får eleverna ersättning för denna kostnad enbart under fyra månader på höstterminen och fem månader på vårterminen. Augusti och juni månader är således undantagna.

Enligt utskottsbetänkandet har detta problem under ett flertal år uppmärksamats av CSN och Svenska kommunförbundet och i flertalet fall lösts så att kommunerna har gått in och betalat reskostnaderna för juni och augusti, så att eleverna inte åsamkats några extra kostnader. Man pekar också på att studiestödsutredningen i sitt principbetänkande föreslagit att man skulle ge kommunerna, som i dag har ett samlat ansvar för grundskoleelevernas resor, ett liknande ansvar för de studiehjälpsberättigade eleverna. Den kommunal-ekonomiska utredningen har också anslutit sig till studiestödsutredningens uppfattning.

Detta utredningsförslag om hur man framdeles tänker lösa denna fråga vänder jag mig inte emot, men i dag kvarstår problemen. Enbart i Örebro län gör CSN en årlig besparing av ca 1 milj. kr. genom införandet av 50-kortet, och kostnaderna för juni och augusti månader rör sig om ca 200 000 kr. Det borde därför vara rimligt att CSN ändrade sina bestämmelser, så att kostnadsersättningen i områden med periodkort omfattar hela kalendermånaderna såväl under höst- som vårterminen.

Denna kostnadsöverföring från stat till kommun motverkar ju dels kommuners och landstings ambitioner att göra kollektivtrafiken attraktiv och tillgänglig för allmänheten, dels benägenheten till taxesänkningar ute i länen. Med nuvarande ordning får den lokala huvudmannen ta på sig trafikens ökade underskott, samtidigt som staten kan minska resetilläggen. Detta finner jag oförenligt med den av statsmakterna uttalade ambitionen att söka åstadkomma en förbättrad och utbyggd kollektivtrafik.

Med beklagande konstaterar jag därför att socialförsäkringsutskottet inte tillstyrkt motionen, och min förhoppning är att man inom studiestödsutredningens fortsatta arbete kommer att lägga förslag som skyndsamt löser de här problemen. Jag förutsätter också att man i den trafikpolitiska proposition som aviserats åtgärdar den påtalade kostnadsöverföringen och förbehåller mig därför rätten att återkomma i frågan.

CHRISTINA ROGESTAM (c):

Herr talman! Det finns ett par praktiska sätt att lösa problemet med de överskjutande dagarna i augusti och juni. Det ena sättet är att införa terminskort. Ett annat sätt är att komma överens med trafikbolaget att månadskortet för september och maj skall täcka även de överskjutande dagarna. Den senare vägen har bl. a. rekommenderats av Kommunförbundet.

I kommunalekonomiska utredningen liksom i studiestödsutredningen är man överens om att kommunerna skall ta ett ökat ansvar för clevernas resor och inackorderingar. Det bör därför inte ta alltför lång tid innan detta problem är ur världen. Det kan knappast vara rimligt att nu göra en ändring som enbart skulle gälla för en begränsad tid och där dessutom det stora flertalet kommuner redan har löst problemet på ett enkelt och praktiskt sätt.

KARIN FLODSTRÖM (s):

Herr talman! Det är ändå så att i de län där man har infört den här typen av periodkort har man redan i dag påtagit sig ett stort ekonomiskt ansvar för den kollektiva trafiken. Att därutöver lägga ytterligare sten på börda genom att säga att man kan lösa problemet genom förhandlingar tycker jag är felaktigt. Det är en klar övervärtning av kostnader från staten till kommunerna, och den fortsätter.

Jag har inte yrkat bifall till motionen, för jag förstår att jag kämpar ganska fåfängt mot ett enigt utskott, men jag har ändå uttryckt ganska starka förhoppningar. Jag tyckte att jag i Christina Rogestams svar fick belägg för min uppfattning att de här problemen skyndsamt kommer att lösas.

CHRISTINA ROGESTAM (c):

Herr talman! Jag tycker inte heller, Karin Flodström, att man skall flytta över mer kostnader på kommunerna. Men i det här fallet är man överens, och Kommunförbundet har rekommenderat kommunerna att vid förhandlingar och kontakter med trafikföretagen ta upp den här frågan och då försöka utverka att månadsbiljetterna får giltighet även under den aktuella terminstiden i augusti och juni. När man nu har gjort så här i många kommuner, när man har hittat praktiska lösningar som fungerar och dessutom verkar vara överens om i vilken riktning den långsiktiga lösningen skall gå, finns i varje fall i dag ingen anledning att ändra några regler.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 1 av Sven Aspling m. fl. i motsvarande del samt 3:o motionen nr 367 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Christer Nilsson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna

förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Inga Lantz begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 105

Torsdagen den
30 mars 1978

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 mom. 1 antar reservationen nr 1 av Sven Aspling m. fl. i motsvarande del röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 367 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Studiestöd m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 131
Nej - 12
Avstår - 136

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Sven Aspling m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Christer Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144
Nej - 126
Avstår - 10

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 367 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 105

Torsdagen den
30 mars 1978

Studiestöd m. m.

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 367 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 264
Nej - 12
Avstår - 3

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 367 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar ja.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 367 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 268
Nej - 12

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 367 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 mom. 5 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 367 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Nr 105

Torsdagen den
30 mars 1978

Studiestöd m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 268
Nej – 12

Mom. 6 och 7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 367 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 mom. 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 367 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 268
Nej – 11

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 367 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Torsdagen den
30 mars 1978

Stu diestöd m. m.

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 367 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 262
Nej - 14

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 367 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 367 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 268
Nej - 11

Mom. 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Sven Aspling m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Christer Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 mom. 11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Sven Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Åke Gustavsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144
Nej - 125
Avstår - 11

Mom. 12

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Sven Aspling m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Christer Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 mom. 13 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Sven Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Christer Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144
{Nej - 126
Avstår - 10

Mom. 14

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Sven Aspling m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Christer Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 mom. 15 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Sven Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Christer Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144

Nej - 136

Mom. 16-25

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 26

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av Sven Aspling m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. sedan Christer Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 mom. 26 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av Sven Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Christer Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144

Nej - 136

Mom. 27-29

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 30

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Sven Aspling m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Christer Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 mom. 30 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Sven Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Christer Nilsson begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 143

Nej - 136

Mom. 31-34

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Nr 105

Torsdagen den
30 mars 1978

*Arbetsgivaravgift
för bilförmån*

§ 6 Arbetsgivaravgift för bilförmån

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1977/78:19 med anledning av motion om underlaget för uttag av arbetsgivaravgifter.

I detta betänkande behandlades motionen 1977/78:1495 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen beslutade att förmån i form av fri bil fr. o. m. den 1 juli 1978 skulle inräknas i underlaget för uttag av arbetsgivaravgifter.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1495.

Reservation hade avgivits av Sven Aspling, Gillis Augustsson, Helge Karlsson, Doris Håvik, Ralf Lindström, Christer Nilsson och Lars-Åke Larsson (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1495 beslutade att värdet av förmån av bil fr. o. m. den 1 juli 1978 skulle inräknas i avgiftsunderlaget för arbetsgivares avgifter och att riksdagen därför skulle anta av reservanternas framlagda förslag till

1. lag om ändring i lagen (1959:552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring m. m. och
2. lag om ändring i lagen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift.

HELGE KARLSSON (s):

Herr talman! Under den allmänna motionstiden väckte socialdemokraterna en partimotion, där vi tog upp frågan om erläggande av arbetsgivaravgifter för innehavet av fri bil i tjänsten och även utom tjänsten. Arbetsgivaravgifter erlägges f. n. på kontantlöner och på naturaförmåner i form av bostad och i form av kost. Däremot erläggs ingen arbetsgivaravgift för förmånen av fri bil.

Vi menar nu att det finns anledning att ta upp denna fråga till behandling i riksdagen. Det har nämligen under de senare åren visat sig att det blir alltmer populärt att man i stället för att ta ut kontantlön gör upp med arbetsgivaren, som ställer bil gratis till förfogande. På detta utgår ingen arbetsgivaravgift, vare sig den vanliga arbetsgivaravgiften med 2 % eller de s. k. socialförsäkringsavgifterna. Vi finner att det är skäligt att ta upp denna fråga och få den bedömd samt få arbetsgivaravgifter fastställda på dessa fria fordon.

Torsdagen den
30 mars 1978

*Arbetsgivaravgift
för bilförmån*

Enligt de bedömningar som gjorts skulle det innebära en inkomstförstärkning för statsverket med ungefär 200 milj. kr. per år, dvs. för 1978 på 100 milj. kr., eftersom vi föreslagit att reformen skulle införas fr. o. m. 1 juli 1978. Det är inte bara fråga om de bilar som arbetsgivaren ställer till förfogande utan även den s. k. leasingmarknaden har svällt ut mycket. Det är numera ganska populärt både bland kommuner och landsting samt i privata företag att ställa leasingbilar till förfogande för de anställda. Vi menar att det självfallet skall erläggas arbetsgivaravgift även för dessa förmåner.

Företagsskatteberedningen hade denna fråga uppe till behandling och föreslog att ett system skulle införas med avgifter på dessa bilar. Men utskottsmajoriteten säger att den avvaktar en proposition från regeringen i denna fråga. Det är vi självfallet medvetna om, men vi anser att den propositionen borde komma så snabbt som möjligt, så att denna reform skulle kunna genomföras fr. o. m. den 1 juli i år. 100 milj. kr. är ändå en del slantar som behövs i statskassan.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 19.

BRITTA BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag kan konstatera att här inte föreligger några skillnader i uppfattning mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Det kan förefalla rimligt att förmånen av fri bil inräknas i avgiftsunderlaget för arbetsgivaravgifterna. Det skulle då innebära att den förmånen behandlas på samma sätt som naturaförmånerna i form av kost och logi. Det skulle också innebära att företagare och anställda behandlas lika i detta avseende.

Helge Karlsson nämnde att företagsskatteberedningen i november 1977 avlämnade förslag i denna riktning. Helge Karlsson nämnde också att denna fråga är föremål för beredning inom regeringen i anknytning till andra frågor som gäller socialförsäkringsavgifterna, där pensionskommittén har avlämnat en del förslag. Det kan vara lämpligt att bereda dessa frågor i ett sammanhang. Det finns då inte någon möjlighet att slutföra arbetet så fort att ändringen kan träda i kraft den 1 juli i år, vilket föreslås i den socialdemokratiska motionen. Vi har därför ansett att man måste avvakta den proposition som regeringen har aviserat till våren.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

HELGE KARLSSON (s):

Herr talman! Britta Bergström säger att propositionen skall komma i höst. Det är vi medvetna om. Men vi anser ändå att det finns anledning att driva på den, så att man kan få en ändring från den 1 juli i år. Företagsskatteberedningen har sagt att reformen skall genomföras. Det är emellertid klart att det inte är beredningen som kan bestämma detta utan riksdagen.

Vi är inte ensamma om den uppfattningen att reformen bör genomföras så snart som möjligt. I februari månad i år diskuterade vi här i kammaren budgeten och finanserna för 1978/79. Jag kan citera vad finansutskottet i sitt betänkande nr 15 säger om denna fråga:

”Som utskottet diskuterat i det föregående kan behovet att stärka budgeten inte primärt tillgodoses genom inkomstförstärkningar, särskilt inte på kort sikt. Detta utesluter inte att vissa inkomstförstärkningar kan vara befogade redan nu. I motionen 654 föreslås ett antal sådana åtgärder. Det gäller utvidgning av avgiftsunderlaget till att omfatta förmån i form av bil, höjd stämpelskatt, avgiftsfinansiering av tillståndsgivning och kontroll som följer av miljölagens bestämmelser samt höjning av radpriset på tipset.”

Finansutskottet menar att det är nödvändigt och önskvärt att genomföra dessa åtgärder så snabbt som möjligt. Vi håller med finansutskottet om detta. Det är mycket lätt att genomföra åtgärderna. Vi har fogat ett lagförslag till vår reservation. Det är bara att klubbfästa beslutet i dag, så är saken klar och 100 miljoner flyter in i statskassan under andra halvåret 1978.

BRITTA BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag kunde inte uppfatta av Helge Karlssons inlägg att finansutskottet skulle ha sagt att åtgärderna borde genomföras den 1 juli i år. Man har tydligen uttryckt sig på det sättet att det bör ske snarast, och det kan jag givetvis hålla med om.

Emellertid tror jag inte att det är så enkelt att vidta en sådan här åtgärd att det räcker med att det finns ett lagförslag, utan först måste sannolikt en hel del administrativa frågor lösas. Utskottet anser att det inte finns någon möjlighet att genomföra en ändring till den 1 juli i år.

HELGE KARLSSON (s):

Herr talman! Finansutskottet har inte sagt att förslaget bör genomföras från den 1 juli, utan jag tolkar finansutskottet så att det bör göras så snabbt som möjligt. Utskottet säger att en del åtgärder kan vidtas omedelbart, och så räknar man upp dem.

Britta Bergström sade i sitt förra anförande att också pensionskommittén har yttrat sig. Ja, det har den gjort, men det berör inte denna fråga i och för sig. Vad pensionskommittén har yttrat sig om är önskemålet att få likställighet i fråga om avgiftsbedömningen vid de olika försäkringarna. När det gäller ATP har vi ett basbelopp i botten som inte räknas, och så går man upp till ett tak vid 7,5 gånger basbeloppet. Andra försäkringsavgifter betalas på hela inkomsten. Det är den samordningen som pensionskommittén har föreslagit att man skall genomföra, och det medför självfallet också att det blir lägre avgiftsuttag i vissa fall.

Men detta har ingen beröring med den fråga vi nu diskuterar, utan det följer i ett svep även om riksdagen godtar vårt förslag i dag.

BRITTA BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! Helge Karlsson har antagligen missuppfattat mig – kanske har jag uttryckt mig otydligt. Jag har inte sagt att pensionskommittén har yttrat sig över förslaget i den här motionen, utan jag har sagt att den beredning som pågår inom regeringen sker med anknytning till förslag som har kommit från pensionskommittén. Som Helge Karlsson mycket riktigt säger, rör kommit-

téns förslag andra saker, men det kan vara angeläget att lösa avgiftsfrågorna i ett sammanhang och att alltså inte ta upp den fråga vi nu diskuterar i ett tidigare skede. Man räknar med att det skall kunna ske samtidigt.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Sven Aspling m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Helge Karlsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Sven Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Helge Karlsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 143
Nej – 131

§ 7 Delpensionsförsäkringen

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1977/78:20 med anledning av motion om delpensionsförsäkringen.

I detta betänkande behandlades motionen 1977/78:1052 av Sven Aspling m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som anförts i motionen om delpensionsförsäkringen.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1052.

Reservation hade avgivits av Sven Aspling, Gillis Augustsson, Helge Karlsson, Doris Håvik, Ralf Lindström, Christer Nilsson och Lars-Åke Larsson (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1052 gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

Reservanterna hade förordat att riksdagen hos regeringen begärde förslag snarast om erforderlig uppräknning av socialförsäkringsavgiften till delpensioneringen.

DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Den 1 juli 1976 infördes på den socialdemokratiska regeringens initiativ möjligheter för arbetstagare att trappa ned arbetsinsatsen mellan 60 och 65 års ålder. Delpensionsförsäkringen är en populär reform. Den svarar mot enskilda människors behov, och vi har blivit klara över att allt fler människor föredrar att trappa ned sin arbetsinsats några år före ålderspensioneringen.

Reformen finansieras helt genom särskild arbetsgivaravgift på 0,25 % av löneunderlaget.

Kostnaderna har blivit större än vad man antog när reformen genomfördes, och under innevarande budgetår beräknas kostnaderna till 550 milj. kr.

Vi hälsar med tillfredsställelse att kostnaderna har blivit större därför att det visar att här fanns ett behov bland människorna att få möjligheter till en mjukare övergång från fulltidsarbete till pensionen.

Delpensionsförsäkringen är ur internationell synpunkt unik. Och just därför gav den socialdemokratiska regeringen riksförsäkringsverket i uppdrag att följa upp hur reformen slog ut. Så har nu skett och riksförsäkringsverkets utvärdering har också redovisats till regeringen.

Vi är klara över att det finns ett underskott i finansieringen och det underskottet uppstår redan i år. Vid ett oförändrat avgiftsuttag kommer underskottet under nästa år att uppgå till ca 300 milj. kr. Därför föreslår riksförsäkringsverket att man skall höja avgiften från 0,25 % till 0,45 %. Vi bör vara yttersta angelägna om att slå vakt om delpensionsförsäkringen, som är en viktig del i sociala trygghetssystemet, en rättighet som utnyttjas av allt fler människor. Vi socialdemokrater är oroade över att regeringen ännu inte reagerat över riksförsäkringsverkets oroande slutsatser. Delpensionsfonden måste tillföras erforderliga medel. Vi hyser oro, och denna har vi redovisat i vår motion 1977/78:1052 med Sven Aspling som första namn. Utskottsmajoriteten framhåller att riksförsäkringsverkets förslag är föremål för beredning inom regeringen och att en proposition upptagande bl. a. vissa delpensionsfrågor kommer att föreläggas riksdagen under maj månad: Detta anser majoriteten tydligen vara betryggande och yrkar avslag på den socialdemokratiska motionen.

Men, herr talman, vår oro kvarstår, vilket tydligt framgår av den reservation som vi fogat vid socialförsäkringsutskottets betänkande nr 20. Jag yrkar bifall till reservationen.

BRITTA BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! Det framgår av utskottsbetänkandet att riksförsäkringsverket i december förra året föreslagit att avgiftsuttaget för delpensionsförsäkringen skall höjas till 0,45 % fr. o. m. 1979. Riksförsäkringsverket ansåg då att höjningen inte kunde genomföras förrän från den 1 januari 1979. Som Doris Håvik har sagt bereds detta förslag inom regeringens kansli, och man räknar med att proposition skall kunna läggas fram i maj månad. Utskottsmajoriteten menar att det därför inte finns anledning att ta ställning till frågan, utan

att propositionen bör avvaktas.

Jag yrkar avslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan.

DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Britta Bergström har här pekat på att riksförsäkringsverkets förslag är föremål för beredning inom regeringens kansli. Men, Britta Bergström, detta måste betyda att utskottsmajoriteten var helt klar över att den proposition som kommer att framläggas i maj innehåller förslag om höjningar. I betänkandet står det dock bara att vissa delpensionsfrågor kommer att tas upp i propositionen.

Hur kan man, om man inte vet att pengar kommer att garanteras till denna utomordentligt viktiga reform, vara så säker att man avstyrker en motion, där en mycket berättigad oro på den punkten förs fram? Det skulle vara av mycket stort intresse inte bara för mig utan också för kammarens ledamöter i övrigt, om Britta Bergström ville tala om vad som gjort er så säkra på att denna reform är tryggt i hamn och att det kommer ett förslag, som innebär att vi inte får en förlust på över 300 milj. kr.

Det finns ytterligare anledning att hysa oro. Britta Bergström pekar på vad riksförsäkringsverket sade. Ja, men uttalandet var inte enhälligt. Det förelåg likalydande reservationer från Svenska arbetsgivareföreningens representant inte bara när det gäller finansieringen av delpensionsreformen utan också när det gäller tillförsel till AP-fonderna av erforderliga medel och när det gäller arbetslöshetsförsäkringen. Det är brist på medel i dessa fonder, som behöver tillföras ytterligare pengar. Reservationerna från Svenska arbetsgivareföreningen är när det gäller samtliga dessa tre stora viktiga områden i vårt trygghetssystem alltså helt identiska.

Jag hoppas att Britta Bergström kan svara mig på min fråga och ge mig och kammarens ledamöter besked om jag har anledning till den oro som jag ännu anser mig berättigad att hysa.

BRITTA BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! När det gäller innehållet i den proposition som har förutskickats komma i maj har vi alla skäl att förutsätta att även den här aktuella höjningen kommer med i bilden. Det är den information jag kan ge. Vi har inte anledning att förvänta någonting annat.

När det sedan gäller vad som oroar Doris Håvik ytterligare med anledning av reservationen från SAF i riksförsäkringsverket och i andra sammanhang, så är det väl knappast något som vi har anledning att diskutera här i kammaren. Jag står inte på något sätt bakom en sådan reservation, och det antar jag att Doris Håvik förstår.

DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Inledningsvis vill jag konstatera att man inte är speciellt rädd om de försäkringar som den socialdemokratiska regeringen tillskapat för betydande grupper i vårt land. Man har alla skäl att förutsätta att denna proposition kommer att ta upp finansieringsfrågorna. Det finns ingen

anledning att förvänta något annat, säger Britta Bergström. Detta är ju *tro* dvs. brist på vetande. Mot den bakgrunden avslår man en motion som verkligen rör många människor.

Britta Bergström menar att vad Svenska arbetsgivareföreningen säger behöver inte vi här i kammaren diskutera. På många områden – vi talade i går om föräldraförsäkringen, och jag skall inte trötta kammaren med att räkna upp andra områden – har man från regeringens sida vägrat att lyssna på löntagarorganisationerna. Man hör dem helt enkelt inte i vissa frågor. Då finns det all anledning att tro att Svenska arbetsgivareföreningen har blivit det nya språkröret.

BRITTA BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag sade i går att man kan tolka vad som sägs på väldigt många olika sätt, och Doris Håvik begagnar varje tillfälle till att beskylla den nuvarande regeringen för att vilja försämra åtgärder som vidtagits för att på olika sätt skapa trygghet för människorna i vårt samhälle. Detta sätt att debattera har inte speciellt mycket underlag att bygga på.

När det gäller den väntade propositionen har man från regeringens kansliet sagt att man håller på och förbereder detta arbete och att man kommer med en proposition som rör delpensionsfrågor över huvud taget. Man räknar också med att den frågan skall komma med. Det vore väl oriktigt av mig att stå här i talarstolen och säga att detta hundra procentigt kommer. Jag kan inte säga att jag har absoluta garantier för det, men enligt de informationer vi fått kommer den här frågan samtidigt med de andra. Det är så pass mycket som jag kan säga i det här sammanhanget.

När jag sedan sade att jag inte ansåg att vi här hade anledning att debattera SAF:s reservation, så gällde det alltså SAF:s reservation i riks-försäkringsverket. Kommer den fram här i ett sammanhang då det verkligen finns anledning att ta upp den, så kan ju frågan komma i ett annat läge. Här finns väl ingen anledning till det, men om Doris Håvik vill ha en deklaration kan jag givetvis understryka att jag inte ställer mig bakom den.

DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Jag skall inte kommentera Britta Bergströms betygsättning av mitt sätt att debattera här, och jag lovar kammaren att jag inte skall betygsätta hennes debattkonst.

Jag tolkar frågorna på många olika sätt. Vad vi vill med vår motion är att få frågan tolkad på så sätt att människorna som önskar denna försäkring kan ha anledning att känna trygghet för framtiden. Här "förmodar" Britta Bergström, "har alla skäl att förutsätta", "vet att det skall komma en proposition i maj månad". Det är i stort sett allt vad Britta Bergström vet, men det känner vi alla till, eftersom propositionen är upptagen på förteckningen.

Där skall det behandlas vissa delpensionsfrågor. Vi kan förmoda att det bl. a. också gäller delpension åt egna företagare. Men när det gäller finansieringsfrågorna finns det ingenting annat än Britta Bergströms tro och förmodan, trots att det ju är dessa frågor som är ytterst angelägna just nu.

Nr 105

Torsdagen den
30 mars 1978

*Delpensionsförsäk-
ringen*

Jag noterar med tillfredsställelse, att om regeringen skulle lyssna på SAF:s representanter i riksförsäkringsverkets styrelse och utforma en proposition som helt eller delvis överensstämmer med reservationen så kommer inte Britta Bergström att ställa sig bakom den.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Sven Aspling m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Anna-Greta Skantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Sven Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Doris Håvik begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 142

Nej - 129

På förslag av förste vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 8 Förste vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle socialutskottets betänkande nr 25 uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 9 Kammaren åtskildes kl. 23.27.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert